

GAZETA LITERARĂ

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Anul XII 28 (691) joi 8 Iulie 1965

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

pagina 6:
ION BĂLEȘU:
Teleonica: Prefață

pagina 8:
DANIE NOVĂCEANU
Pledoarie
pentru cunoaștere

8 pagini 1 leu

EMIL
GIURGIUCA

PATRIE

Ca tine sînt acuma lan fierbinte
Și iezer alb pe munte sînt, și riu,
Cîmpile la soare spun cuvinte
De dragoste, de liniște, de grîu.

Ca tine adunat din așteptare
Cu mugurii care-au răzbit prin ger,
Sînt, în triumful nostru, înduioșare
De milenar la-nfiul sfert de cer.

Sub acest arc solar, de mai înainte
Tăiat în gema visului lucid,
Cîmpile-adunate spun cuvinte
De grîu, de dragoste pentru partid.

MEDITAȚIE

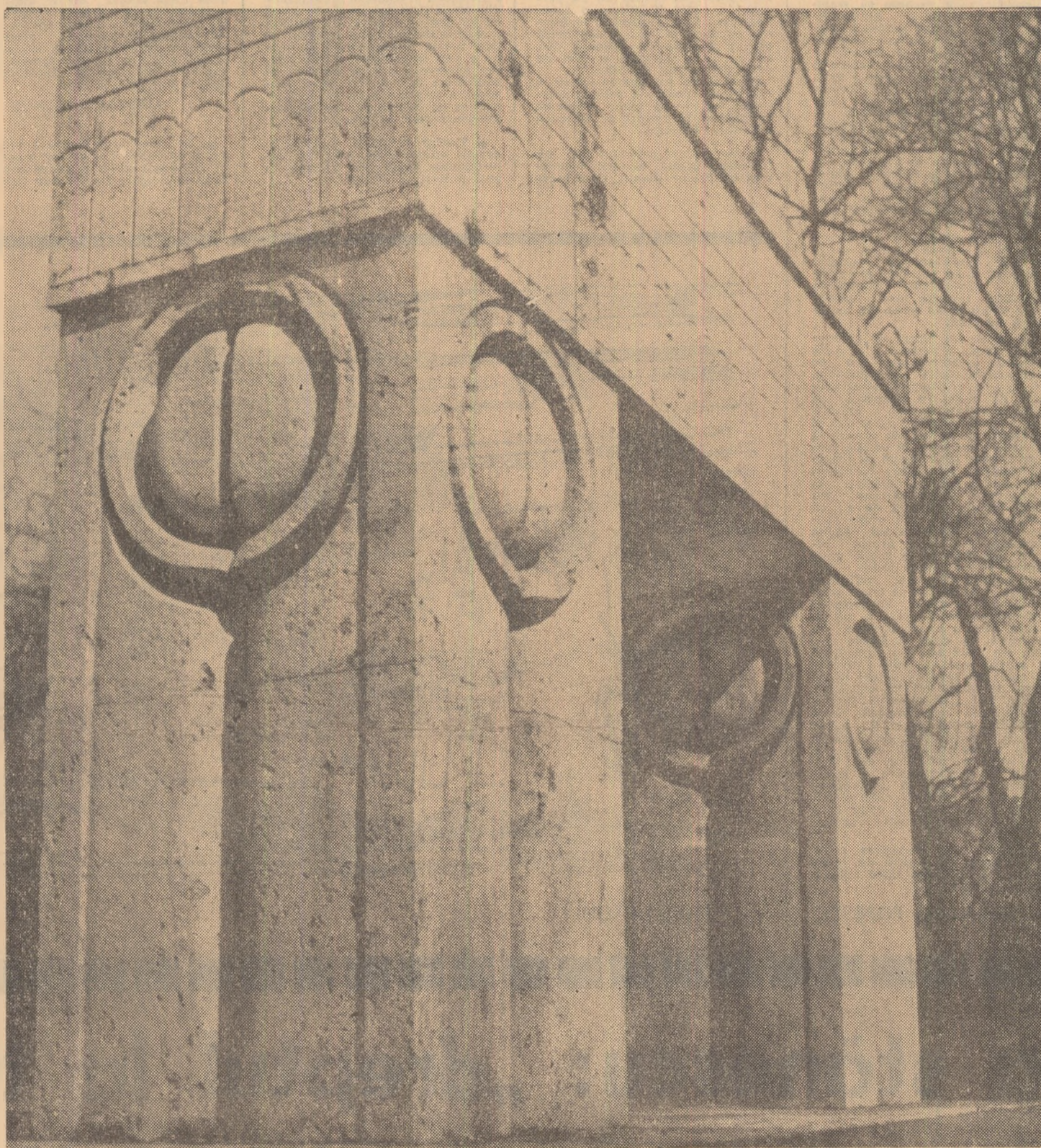
Degetele mele respiră
Din foaia albă visuri de brad,
Fluier, gituri de liră
Și paseri ce n-au mai cîntat.

Ridică din nemaivăzut
Arc într-un gînd și alt gînd
Între un soare căzut
Și chipul lui răsărind.

Cel ce se-nclină-n amurg
Și cel ce va să rămînă
Ca rîuri ce curg și nu curg
Pornesc din aceeași fîntînă.

Și amintiri deșteptînd
În lucruri ca un îndemn,
Ziuă-și deschide pe rînd
Privirea, același semn.

Degetele mele respiră
Din foaia albă visuri de brad,
Fluier, gituri de liră
Și paseri ce n-au mai cîntat.

BRÂNCUȘI

poarta sărutului

DEZBATEREA PROIECTULUI DE CONSTITUȚIE A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA LA CASA SCRITORILOR

La Casa Scriitorilor din Capitală a avut loc joi 1 Iulie a.c. plenara lărgită a Uniunii Scriitorilor consacrată dezbaterii proiectului de Constituție a Republicii Socialiste România. În cadrul plenarei, conduse de Pop Simion, vicepreședintele Uniunii Scriitorilor, au luat cuvîntul scriitorii Marcel Bressan, Aurel Baranga, Dinu Săraru, Szemler Ferenc, Ov. S. Crohmălniceanu, Szász János, Mihail Novicov, Adrian Maniu. Exprimîndu-și entuziasmul pentru noua denumire a statului nostru — „Republica Socialistă România”, prevăzută în proiectul de Constituție, vorbi-

torii au arătat că ea conștătește o realitate a zilelor noastre, realitate făurită de popor, sub înțeleapta conducere a partidului. Mulți dintre cei care au luat cuvîntul s-au referit pe larg la acele paragrafe ale proiectului noii Constituții care conștințesc și garantează totodată, prin caracterul socialist al orînduirii noastre de stat, largile posibilități de afirmare a personalității. Ei și-au exprimat hotărîrea ca în scrierile lor să reflecte cît mai fidel și multilateral, la o înaltă tinută artistică, rucerile istorice ale poporului nostru, liber și stăpîn pe soarta sa.

MARIA BANUȘ

STIHURI

Fermecată zidărie,
Fără plumb, fără mistrie!
Din calupuri mari de fum,
Din vecie, din acum,
Dintr-un ciur de lacrimi rouă,
Cu surîsul pe din două,
Frămîntate, strecurate,
Dau chirpici la nouă sate.
Calfă veche, meșter loc,
Mă foiesc din loc în loc:
Șură-naltă, rai de fin,
În văzduh fără stăpîn,
Tot clădesc, tot înfirip,
Dintr-un țipăt și-un cirip.

IUTE-I HORA

— Iute-i hora, sora mea,
— Cătă să te fii de ea.

— Joc de mult, din plumb de zori,
Plumb rupea din jucători.

— Iute-i apa, fost-ai vrei,
Joacă, ciotule-n vîrtej.

Coajă neagră, lemn surpat,
Fii de valuri mîngiat,

Fie ropotul adinc
Să te poarte la oblin,

Să te ducă-n ani merei
Creasta spumei cu scîntei,

Arcul finăr, fraged gînd,
Murgul zărilor flămînd.

AI. MIRODAN

(Continuare în pagina 7)

OAMENI, EPOCĂ PERSPECTIVE

FAPTE DE EDUCAȚIE PUBLICĂ

Trăim clipe memorabile a căror însemnătate pentru viitorul nostru abia poate fi cîntărită. În asemenea clipe, a arunca o privire retrospectivă însemnă totodată a privi spre viitor, spre perspectiva stimulatoare a unei vieți mai bune, mai frumoase. Să nu uităm niciodată că numai într-un stat socialist laptele mărețe ale unei vieți civilizate au dobîndit o realitate de neîntîlnit.

Proiectele de Directive ale celui de al IV-lea Congres al Partidului Muncitoresc Român sînt în totalitatea lor o chemare clară și convingătoare care se adresează tuturor oamenilor muncii din țara noastră. Prevederile și promisiunile sigure pe care le conțin aceste Proiecte nu pornesc din visuri nostalgice ori iluzii, ci din constatări de fapt împlinite, constatări ce nu vor să înfrumusețeze ori să ascundă nimic.

Nu există nici un factor în trecutul, prezentul și viitorul întregii noastre vieți publice, nici o problemă a economiei, educației publice, culturii și

creației, care să nu fie prezentă în citire și constatare atît de grațioase ale Proiectelor. Nici un amănunt nu e trecut cu vederea în aceste planuri minuoase alcătuite de tehnicienii încercați și specialiști sub directa conducere a partidului. Ce ne-a oferit nouă, odinioară, regîmul mincinos al statului burghezo-moșieresc, în care dominau exploatarea și corupția de știri false, cu selea lor de învațare, prin exploatarea și înfrumusețarea celor ce munceau? Cine îndrăznește să vorbească în situația aceea, caracterizată prin toropare, mizerie și lipsuri, despre perspectivele de mai bine, despre miile de scoli, locuințe, cămine, case de odihnă, spitale, care ne stau azi la dispoziție, azi cînd ne gîndim la

Oscar Walter CISEK

(Continuare în pagina 7)

STEAUA ELECTRICĂ

Comparațiile sînt inevitabile. E ca atunci cînd urci la munte și întorci capul la rîstîmp cu nevoia și bucuria irezistibilă de a măsura drumul și efortul străbătut, măsurînd prin asta, de fapt, efortul și drumul care-ți

stau în față: piscul pare și mai aproape, mai accesibil, mai impunător în frumusețea lui pînă atunci bănuite sau întrezărite. Mai aud și acum, din vacanțele copilăriei, o fîrîtură de cîntec, care m-a uimit neîncetat prin desînvolvura lui hibridă, plină de înțelesuri triste și de aleanuri adînc anticipative, cîntec de țaran tînar, îndrăgostit:

De la primărie-n sus
Lino, Leano,
Toate lămpile s-au stins,
Lino, Leano,
Numai la mîndruța mea
Arde lampa ca și-o stea,
Arde ca electrica,
Lino, Leano.

Mi s-a părut uneori că văd, în invocarea acestei electrice la fereastra „mîndruței”, nu numai nevoia de a înmobiila în chip deosebit această fereastră dragă, de a-i sublinia unicătatea (prin comparația cu steaua, cam veche însă, uzată, insuficientă, pentru sensibilitatea și ardoarea cîntăretului, de vreme ce a simțit nevoia s-o întărească, s-o supraliciteze cu o comparație nouă, surprinzătoare, expresivă, pămîntescă, „electrică”), mi s-a părut că văd însă, aici, și un soi de demnădejde, de nepuțință resemnată: și steaua și „electrică” sînt la fel de departe, accesibile, amîndouă deopotrivă, doar ca podoaabe metaforice,

Geo DUMITRESCU

(Continuare în pagina 7)

CUM VOM TRĂI

rale și juste ale oamenilor care muncesc. Este vorba, în fond, de scopul permanent — de ieri, azi și de mâine — al Partidului.
Cîtînd proiectul de Directive observi cu mulțumire că la capătul citorva ani de muncă generală cetățenii Republicii socialiste vor trăi mai bine pe tărîmul economic, avînd la dispoziție o cantitate de bunuri

îndestulătoare. Fără a utiliza hiperbole, proiectele de Directive inițiază cu cea sobrietate realistă și responsabilă a Partidului nostru care inspiră întotdeauna încredere, progrese însemnate în alimentație și

AI. MIRODAN

(Continuare în pagina 7)

CITITORII AU CUVÎNTUL

ANCHETA

GAZETEL

LITERARE

1. Ce lucrări de proză și teatru v-au reținut atenția în ultimii ani? De ce?
2. Dar în lirică? Asupra cărora volume (sau poezii publicate în reviste) v-ați oprit?
3. Care sînt zonele de viață și modalitățile artistice insuficient valorificate de către scriitorii noștri în efortul lor de a crea o imagine veridică a societății noastre socialiste?

Cititorii Gazetei Literare, ceși cei interesați de dezvoltarea fenomenului literar contemporan sînt invitați să răspundă întrebărilor de mai sus în numerele următoare ale revistei vom publica răspunsurile primite (cați mult) și pagini de discuție însoțite de adresa și profesia sau ocupația cititorului. Picurile trebuie să poarte mențiunea Pentru ancheta „Gazeta Literare”.

UN SUBIECT DE INVIDIAT

Era prea toamnă și totul prea mohorit, ca să nu sune, salvator, telefonul. Dar și telefonul avea aceeași stare de spirit. Mi-am auzit numele roșit în aparat și vocea, mai limpede ceva decât gândurile mele de atunci, mă invită să vin imediat la redacție. M-am smuls din fotoliu, numai picioarele mi-au rămas greeate. Mai fusesem chemat, până atunci, în nenumerate rânduri, să scriu despre: recoltarea stufului, vacanță de vară în tabere, tineri oțetari, bătrâni țesători... Niciodată însă nu mi s-a oferit un asemenea prilej!

— Accident?

Secretariatul general de redacție scutură energic din cap, fără entuziasm profesional.

— Cunoști explicația dialectică a accidentului? Dacă nu, iată...

Trase seriarul, scoase un creion cu mină groasă, scrisese cu roșu titlul lucrării, numărul paginii, totul pe o bucată de hirtie velină, frumos rotunjită, după care își strânse mina și își văzu mai departe de treabă, încovoiat de griji.

În anticameră, secretara mă privi într-un fel anume, greu de definit, completă bonă de masină și mă intrăbă, tologhiță, dacă n-am nevoie de fotograf. I-am răspuns că nu știu încă nimic, că sint absolut buimăcit, și am să-i comunic imediat ce-o să am nevoie de fotograf, dacă-o să am nevoie, în sfârșit, coborîi scările de marmură și așteptai la ieșire. Mașina — aceeași din todeauna, cu care mă obișnuisem în toate deplasările, soferul — la fel de atotștiutor într-ale reportajului ca mine sau ca alții — zise:

— Strada G., nr. ...

La numărul indicat, în centrul unui teren înclinat, acoperit de o iarbă lăcuiță, era un morman imens de cărămizi și moloz. Când am intrat pe poarta care acum nu mai ducea nicăieri, am înțeles că totul nu-i decât o iluzie optică: pășeam pe niște dale verzi, ciuda de elastice, dar fiecare pas de-al meu făcea, de parcă-și fi fost încălțat cu două frunze prelungi, vesteje. Am urcat prețut mola de cărămidă și moloz, și-am privit în jur. Desi mă aflam la o înălțime cam de cincisase metri, vedeam lucrurile de jos în sus. Pe un perete neled, singurul drept, în picioare, erau trei umbre clare, precise, ca niște siluete negre decupate cu foarce pe carton alb. Am stat la întâmplare o cărămidă fantastică, orbitoare, de la baza acestui perete, iar perețele întreg s-a prăbușit, fără să mă atingă. Cărămidă era de fapt o piatră anormală, teapoasă. Acele ei arătau în ce direcție se scurseseră particulele lichiate de forța obscură care făcuse în așa fel, înclit o fracțiune de secundă ceea ce fusese solid să devină lichid, într-altă secundă lichidul să devină viscos, și, în sfârșit, din nou solid, așa cum precizau acum simțurile mele, desi perplex.

I-am dat drumul pietrei și am auzit-o cum sfîșie aerul, cum se izbește de celelalte cărămizi sau pietre — cine știe ce mai erau — și se preface, brusc, în moloz, cu un zgomot sec, așa cum ai trage un dop afară cu firbusonul. Nu prea știu să mă descurc: una e să umbli prin urzică, să întreb de ce cauciucul natural miroase a pește afumat, și alta e să fi înțin în mină o cărămidă luată dintr-un morman de alte câteva mii de cărămizi, s-o întorci pe toate cele șase fețe ale ei, și să n-ai de la cine să afli nici măcar dacă ceea ce se întâmplase se întâmplase cu o zi înainte, cu un an, cu un secol, adevărat ori niciodată.

Am simțit în ceață o răsunare. Era soferul.

— Explorie! — murmură el și eu îi privii sprincenele zbrilite ca o spinare de motan speriat.

— Crezi?

— Păi nu mi-ai povestit chiar dumneavoastră în masină, că așa v-a spus la redacție?

— Ți-am spus eu asta?

— Se poate? — mormăi soferul dezamăgit, făcu stințga-mprejur și, trîntind portiera, se întoarse la locul lui de la volan.

M-am aplecat din nou, să iau altă cărămidă, și încercam să înțeleg ce-a văzut el și nu văd eu. Cărămidă era la fel, dreptunghiulară, șase fețe, incerte urme de arsură. Am lăsat-o să-mi scape din mână, dar ea a rămas în aer suspendată. De ce nu voia să cadă? Mi-a trebuit ceva timp, și îndemnare, până s-o prind lăsași. Lichidul invizibil în care plutea o manevra ciudată. Am apucat-o, și un curent electric m-a scuturat din creșt până-n tălpi. Eram la pământ, la fel de alb ca peretele care se prăbușise mai înainte. În pumn stăgneam acum moloz și serum. Fără să mă mai ridic în picioare, așa cum eram, trîntit pe burta, am început să scormonesc ruinele, doar, doar voi găsi ceea ce mă poate conduce spre adevăr. Cenușă, moloz, hirtii aise, cioburi. Și printre ele, licheni metalici, oxidați, și niți la lumină de crăpăturile zidurilor.

Vind să mă cercetez o cărămidă, dau peste un carneț, cu scoarte fără culoare, adică acum scoartele fiind total distrușe, își păstrau numai forma. Abia atinse, se spulberă. Foile de hirtie salvate însă ca prin minune, dar cu flexibilitatea pierdută, erau subțiri, ușoare, și totuși de consistența granitului.

M-a curențat lăsași tipătul clacsonului. Peșeme că stăteam de multă vreme așa, în virtutii momeii de moloz — o statuie înfrîntă a vechii nedumeriri — altfel nu văd de ce soferul ar fi riscat o amendă, clacsonind în plin București. Am coborîi în fugă, cu foile împietrite ținute în palmă.

— Repede acasă! — i-am cerut soferului.

Aici, cu o precauție inutilă, am lăsat ușor, pe birou, caietul care supraviețuise, am închis în primul rînd telefonul — inițiu gest spre introspecție în lumea noastră modernă — mi-am pus papucii în picioare, o ceașcă mare de nescafé pe masă, deși eu nu scriu ca alți confrăți, cu droguri, coniac, ori, cum îmi mărturisise unul, numai cu peniță Klaps. În șase ore reportajul trebuia să fie pe biroul secretariatului general de redacție.

M-am cufundat în fotoliu și am început să citesc pagina de pagină.

Nu vă cer să credeți, dar iată ce-am citit:

De crescut, îl crescuse o mătușă. Ea îl învățase să se țină pe picioare: de la patul în care dormea — până la tata, până la mătușă, până la bufetul cu piine, până la fereastră dinspre curte, până la usa care duce afară. Cunoscuse așadar curtea. Lumina fugărea umbrele. Soarele se mișcă, explicase mătușă. Curtea era prea îngustă ca să se vadă, dintr-însa, însuși soarele. Ziua, pistruiala curții era aurie, noaptea — argintie. Argintul fugărea auriul, auriul fugărea argintul. „Luna fugărește soarele, soarele fugărește luna”. Cinele fugărea pisica, pisica — soarelele. El nu trebuia să fugărească pe nimeni. Cunoscuse deci strada. Aici se fugăreau copiii. Nici copiii nu trebuie fugăriți. Nici băuții. „Chiar dacă te bat, nu te bat!” Singur, în curte, se jucase mai ales cu gîndurile. Trecuse așa din clasă în clasă, terminase și institutul înțelegînd încet, încet că ceva îl fugărește, fără ca el să-l poată, vreodată, fugări. Desoperise, așadar, timpul. Murise tata, murise mătușă, dispăruse fereastră dinspre curte, și curtea dispăruse, și strada, fugărește toate undeva în urmă fugăreindu-se prosteste, fără să se poată ajunge între ele sau să se oprească în loc, în vreun fel. El încercase să descopere însă și mijlocul de a opri în loc fuga timpului, de a dovedi că timpul nu e doar o iluzie. Își făcuse acasă un laborator, în care miezul nopții îl prindea la lucru. Voia să descopere ceva de necunoscut, un lucru calitativ nou: posibilitatea de a transforma una din formele de bază ale existenței materiei — T.M.P.L. — în energie. Sîia: timpul este un rezultat al vitezei. Sîia: natura fizică a timpului, la ora actuală, e mai puțin cunoscută decât natura fizică a spațiului. De aici primele concluzii: a) scurgerea timpului are aceleași proprietăți

pe care le are viteza de rotație; b) acțiunea forțelor timpului deformează Pămîntul sau orice altă planetă. A urmași pentru el delectarea, aproape imposibilă, a manifestărilor energetice ale timpului: 1) timpul este combustibilul care alimentează stelele; 2) stelele sînt asadar gigantice ruguri pe care arde timpul; 3) acțiunea timpului are ca scop să împiedice împrăștierea energiei; 4) acțiunea timpului este capabilă să „întinerească” chiar și acele corpuri în care energia a ajuns la o stare de echilibru; 5) omul... Omul? Aparatul construit de autorul însemnărilor părea să fi permis calcularea cantității de energie ce se degajă sub acțiunea timpului. Dar în fiecare experiență dintr-aceasta, oricît de neînsemnată, deși toate erau în fond, pentru el, extrem de importante, omul își consuma o parte din timpul său. Materia primă a experienței sale era timpul, și încă timpul său propriu. În cîțiva ani, omul ajunsese — după propriile-i mărturisiri — să cheltuiască, în experiențe — unele izbutite, alte esuate — aproximativ treizeci de ani de viață. Era deci, la treizeci de ani, un bătrîn singuratic, uitat de lume. Cercetătorul găseia o tînără care să-l ajute, însă căreia nu-i trădase pînă la un moment dat secretul, nu din teama de a nu fi înșelat de ea, ci pentru că n-ar fi acceptat, nici în rup-tul capului, sacrificiul încă a unei vieți tinere. Apoi însă, o dată cu vîrsta, cu apropierea iremediabilului, n-avuse încotro și într-una din seri, la un ceai cu lămie, îi mărturisise întreg calvarul. Ea se declarase gata de sacrificiu, iar a doua zi, fără să-i ceară încuviințarea, îl adusese în laborator și pe logodnicul ei, un tînăr student în culturile clasice.

Aparatul care încerca să transforme timpul în energie palpabilă era de o construcție

uimitor de simplă: ca un aparat de transfuzie, cu două recipiente și un manșon de cauciuc atașabil la braț. De aici porneau niste tuburi care treceau prin rețorte, în sfîrșit, descrierea în caiet nu era, cred că și în mod intenționat, prea explicită. În schimb, se preciza că însemnările, de la un anumit punct înainte, îi aparțin tinerii laborator. Era descrisă cu amănunțime și ultima experiență care, s-ar părea, provocase accidentul, dar fusese cu totul altceva — cercetătorul, laboranta și tînărul ei logodnic — furali peșeme de ceea ce experimentaseră — uitaseră că nimeni nu are la dispoziție altă tîmă înclit să nu țină seama de cit anume timp cheltuieste pînă la un moment dat, și, cine știe, nemeiavind ce preluera, dar fiind solicitat în continuare, aparatul explodase.

Telefonul. Sună, deși l-am scos din priză. Nu sună. Ațără continuă să fie toamnă și totul atît de mohorit, încît ar trebui să sune real, salvator. Dar telefonul are aceeași stare de spirit cu a mea, tace, prădispus la introspecție. Cartea mi-a rămas deschisă pe genunchi. Cartea, nu caietul cu coperti de cenușă (citesc reportajul lui Yungh despre Hiroșima). Așadar, e limpede că tot ce am înșirat pînă aici este rodul imaginației mele, tulburată de o realitate cît se poate de crudă. Eu vroau să scriu un reportaj fantastic, cutremurător, dar altfel: despre oamenii care nu mai tind să distrugă timpul altuia, ci încearcă să pună stăpînire pe energia timpului, s-o dirijeze, să-i pună iremediabilă scurgere în folosul omului.

Evadez din fotoliu și privesc pe fereastră. Cartea cu Hiroșima e pe pervaz. Toamna grațioasă prelungește stejerii din fața casei, întinerindu-i, iar ceața ușoară care plutește peste parc e materializarea unor amintiri aspre.

Mihai STOIAN

Îșalnița: Se filmează ultimele realizări

Fotografia: DAN GRIGORESCU

ȘUTU ANDRAS

colecția

Apropindu-se inserarea, pornesc spre casă. Îl găsesc numai pe tată. Tocmai amestecă lăturile pentru purcel. În soba pe patru picioare arde focul. Într-o farfurie așezată pe marginea plitei sînt niște ouă bătute. Îți dai seama numaidecît că acel amestec din farfurie se va transforma curînd în jumări. Cu o mină tata ține de ureche ciubărașul, în cealaltă are un făcăleț. Zîmbetul ce-i flutură pe buze trădează bucuria de-a mă vedea pe-acasă.

— Unde-i mama? Intreb.

— S-a urcat în pod.

— O fi venit și Jóska? ..

— Nu. Jóska n-a venit...

— Păi atunci... cu cine zici că s-a urcat?!

— Cu un baron...

— I-auzii exclam, fără a lua lucrurile prea în gîmă, fiindcă eu îl cunosc bine pe tata. Din amîntă ce bîntuia pe vremuri, printre oameni, de-a se ridica unii deasupra celorlalți, nimic nu s-a lipit de el. El e atît de blajin, de febul lui, încît nici satisfacția de a face haz pe seama neștiinței cuiva nu și-o permite.

Nu mă lasă prea mult să mă perleesc:

— „Omul care-ți în pod cu maică-tă spune că atunci, cînd au fost scosi ai lui din conace și de la la moșii, ar fi lăsat ceva la noi. Cică o cadă... Adică nu el a lăsat-o — la naiba! păi ce, nu l-ai fi recunoscut eu?... a lăsat-o nevasta baronului nostru, el ar fi un neam de-al lor...”

— Ia să văd și eu!...

Mă urc în pod și zăresc numaidecît prin întunecimea dinăuntru figura baronului. Se uită la un portret vechi care-l înfățișează pe unul dintre băboșii lui strămoși. Mama șterge praful de pe rama groasă. Cum mă zărește, baronul mă salută cuvințios. Îi înapoiez, tot cuvințios, salutul, constient de faptul că sînt martorul unei întâmplări rare. Primo: nicidec pînă atunci podul nostru nu adaptosise un baron în carne și oase. Secundo: baronul privea el însuși pentru înția oară lumea, dintr-o asemenea perspectivă. Dăm mîna. E o stringere de mînă perfect loială și de loc aristocratică. Pupașem, în copilăria mea, destul mîni de baroneasă, dar de-o baroneasă cu stringere de mînă abia acum sînt învecinat. Aici, lîngă horn și lîngă borcanele de bulion ale mamei.

Domnul baron purta un costum ca oricare altul, și niște pantofi speri, numai buni pentru mersul pe jos. El face parte din generația mai tînără. Și statura și obrazul sînt... potrivite. Nu prea aduce cu nici una dintre sperietorile de ciori care se înălțau pe vremuri, în număr destul de mare, pe-aci, prin satele cîmpiei. Spune că lucrează la o întreprindere constructoare de drumuri. Nu trebuie să-i examinezi prea mult timp fața ca să descoperi pe ea semnele muncii pentru pîinea cea de toate zilele. Cînd se ridică să-și scuture pantaloni de praț, sunca ațrînată în grîndă îl lovește drept în creșt. Ride încurcat, apoi scoate balista... Are o mînă vîjioasă, ca de plugar. În inchipuirea mea baronul o reversul unor figuri din trecut.

— Să coborim, zic, și sînt curios să văd dacă baronul va

fi în stare să descindă fără peripeții scărița podului.

Purtîndu-și strămoseț subsoară, el pipăie de zor, cu piciorul fiecare fuscel. Apoi, după cîteva încercări de-a se echilibra, primește invitația mamei care-l îmbrășă de a se opșteze cu niște jumări. Vorbim despre mașini agricole, despre tarini, despre condițiile de muncă. Ocolim cu grijă — și el, și eu — titlaturile: nici „domnia voastră” dar nici „tovarășe”... O tînem pe „stîții”... „vedeli”... și năocim o multime de feluri de-a te adresa fără a fi nevoit să-i zici omului mai precis, așa, sau altminteri. Bag de seamă că noțiunile familiare în lumea mecanicilor nu sînt de fel străine. Mama nu mai știe cum să-și ascundă rîsul cînd află că domnul baron adună ouă de păsărele și că în prezent colecția lui numără nu mai puțin de zece mii de exemplare.

— Mare poză! se crucește și tata.

— Ce mai jumări ar ieși dintr-o asemenea colecție! zic, cu gîndul de-a-i veni mamei într-ajutor, s-o fac să ridice de-a binelea, să nu-și mai țină risul.

— De fapt, explică baronul, colecția are o anumită valoare științifică.

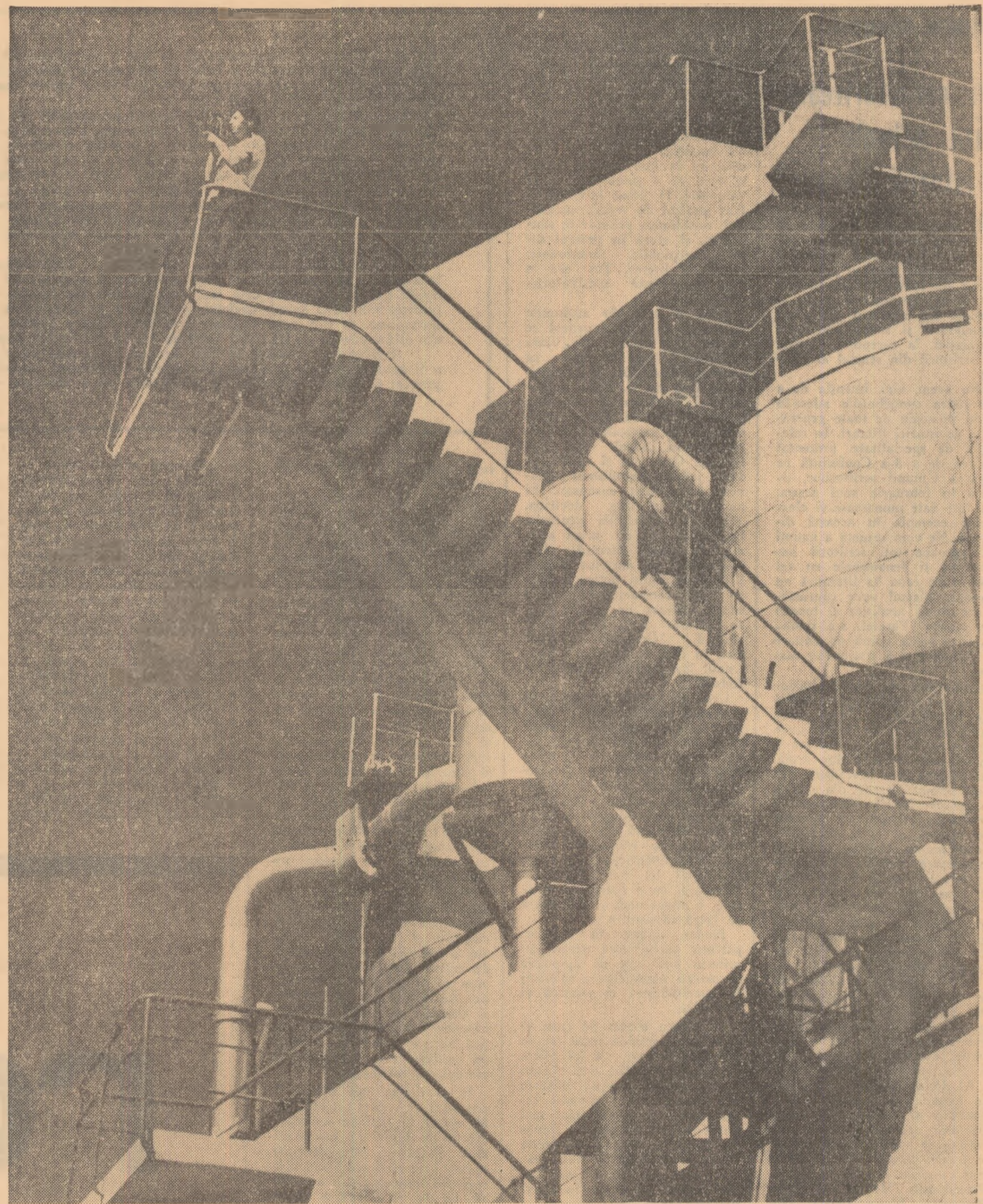
— Firește! firește! se grăbește tata să încuviințeze așa încît cine l-ar auzi ar crede, fără nici o umbră de îndoială, că tata nu are cu problema ouălor de păsărele s-a ocupat.

Alevărul este că nici eu nu mai știu ce să cred despre acele zece mii de ouă. L-am judecat oare greșit, pe acest om? Am scris și alte dăți cite ceva despre foștii latifundiați.

Am înfățișat cititorilor mai ales unele mîni de-ale lor bătătoare la ochi, mîni care au avut darul de a-i fixa, dintr-o singură trăsătură de penel, în amintirea noastră, a descul-

tilor de odinioară, care nu aveau posibilitatea de a-i privi decît de pe dinafară. De pildă: a unul avea obiceiul de-a se opri din cînd în cînd, brusc, — cînd se plimba pe cîmp — ca în fața unui stînc înclupit. Se oprea, își lua avînt și făcea un salt. Apoi se uita înapoi și continua drumul cu aerul satisfăcut al unui sportiv care a reușit o performanță. Eram în stare să-l pîndim de dimineața pînă seara pe acest bătrîn domn. Stăteam culcați pe burta, sub salcîmi, fără să ne pese de mărăcini care ne întepau și de furnicile mari și rele care ne mușcau. Numai să vedem cu ochii noștri unul din acele curioase salturi! Sufeream și înduram totul cu încăpățînare unor cercetători ai faunei africane, înversunați să surprindă comportarea bizară a cine stie cîrui animal rar, pe cale de dispariție. (Ehei! pasiunea ce-l stăpînește pe copil cînd observă curiozitățile firii omenestii, nu poate fi asemuit decît cu aceea a marilor cercetători!) Apoi, încîntați de grandiosul spectacol care se consumase sub ochii noștri, ne aruncam unul altuia priviri victorioase: — Noi! Văzurăm!.. — Văzurăm!..

Acum însă, povestea cu colecția de ouă doar în primele clipe îmi evocă năstrușnicile acestea Adevărul este că, imediat ce ajungem a întui că valoarea colecției de ouă a baronului, ca piesă de muzeu, e de peste zece mii de lei, maică-mea se posomorăște cu totul. Ea, biata, de cînd e pe lume nu a văzut atîta bănet laolaltă. Astfel, considerația pentru domnul baron crește în raport direct cu numărul ouălor. Iar cînd acesta, subsoară cu tabloul înclit în hirtie, pornește de-a dreptul peste grîndi, spre halta autobuzului, taică-meu zice clătînd din cap: — Ți-i vascrisui! ei de trea-

Îșalnița: Se filmează ultimele realizări

Fotografia: DAN GRIGORESCU

ȘUTU ANDRAS

colecția

Desen de TIA PELTZ

Amintirile privind spusa aristocrație sînt cîrmuite de frațele meu mai mic. A năvălit în casă și cere de mîncare... Pe fața lui flutură lumina unei mari fericiți, de-ai zice că vine de-a dreptul din brațele ibovnicei.

— „Să-mi spu mai înții pe unde mi-ai umbilat! îl ia mama la rost.

— Cum, pe unde am umbilat? Vin de la castel! sare prîșlea cu gura lînd o poziție a la Ferent Jóska, „drăguțului împărat”, cînd îl scîția maică-sa că e o haimana.

— Să... mă rog... ce treabă ai avut pînă la ceasul ăsta la castel?

— Am stat la televizor.

— Și dacă ai stat la televizor, mă rog, ce-ai văzut tu acolo?

Jóska dă seama de cele văzute. Mama îl lasă în pace, nu-l mai desocose. Pe masă a apărut un castron cu mașuni. Lui Jóska îi place mașuni: drept merinde, în fiecare dimineață, pine cu mașuni înso-pune. Dar acum el se uită în farfurie de parcă i s-ar fi servit lăcuse prăjite. Adulmecă spre plită și dă cu ochii de farfuria în care au fost bătute ouăle pentru jumări. Siret ne-vole-mare, băiatul întrebă cine a mîncat ouă.

— Am avut un baron la masă, îl înștiințează mama.

— Și i-ai dat ouă! zice frațele-meu cu glasul omului pe care niscai priinți sau conți l-ar lipsi zilnic de dreptul lui la o anumită porție de ouă. Îl năpădeste o mare sete de dreptate: dacă ăla a mîncat jumări, atunci și el, Jóska, are dreptul! Maglun? Pif, să nu-l vadă-n ochi!

Mama se dă bătută și îi prăjește și lui cîteva ouă.

— Am avut un baron la masă, îl înștiințează mama.

— Și i-ai dat ouă! zice frațele-meu cu glasul omului pe care niscai priinți sau conți l-ar lipsi zilnic de dreptul lui la o anumită porție de ouă. Îl năpădeste o mare sete de dreptate: dacă ăla a mîncat jumări, atunci și el, Jóska, are dreptul! Maglun? Pif, să nu-l vadă-n ochi!

Mama se dă bătută și îi prăjește și lui cîteva ouă.

— Am avut un baron la masă, îl înștiințează mama.

— Și i-ai dat ouă! zice frațele-meu cu glasul omului pe care niscai priinți sau conți l-ar lipsi zilnic de dreptul lui la o anumită porție de ouă. Îl năpădeste o mare sete de dreptate: dacă ăla a mîncat jumări, atunci și el, Jóska, are dreptul! Maglun? Pif, să nu-l vadă-n ochi!

Mama se dă bătută și îi prăjește și lui cîteva ouă.

— Am avut un baron la masă, îl înștiințează mama.

— Și i-ai dat ouă! zice frațele-meu cu glasul omului pe care niscai priinți sau conți l-ar lipsi zilnic de dreptul lui la o anumită porție de ouă. Îl năpădeste o mare sete de dreptate: dacă ăla a mîncat jumări, atunci și el, Jóska, are dreptul! Maglun? Pif, să nu-l vadă-n ochi!

Mama se dă bătută și îi prăjește și lui cîteva ouă.

— Am avut un baron la masă, îl înștiințează mama.

— Și i-ai dat ouă! zice frațele-meu cu glasul omului pe care niscai priinți sau conți l-ar lipsi zilnic de dreptul lui la o anumită porție de ouă. Îl năpădeste o mare sete de dreptate: dacă ăla a mîncat jumări, atunci și el, Jóska, are dreptul! Maglun? Pif, să nu-l vadă-n ochi!

Mama se dă bătută și îi prăjește și lui cîteva ouă.

— Am avut un baron la masă, îl înștiințează mama.

— Și i-ai dat ouă! zice frațele-meu cu glasul omului pe care niscai priinți sau conți l-ar lipsi zilnic de dreptul lui la o anumită porție de ouă. Îl năpădeste o mare sete de dreptate: dacă ăla a mîncat jumări, atunci și el, Jóska, are dreptul! Maglun? Pif, să nu-l vadă-n ochi!

Mama se dă bătută și îi prăjește și lui cîteva ouă.

— Am avut un baron la masă, îl înștiințează mama.

— Și i-ai dat ouă! zice frațele-meu cu glasul omului pe care niscai priinți sau conți l-ar lipsi zilnic de dreptul lui la o anumită porție de ouă. Îl năpădeste o mare sete de dreptate: dacă ăla a mîncat jumări, atunci și el, Jóska, are dreptul! Maglun? Pif, să nu-l vadă-n ochi!

Mama se dă bătută și îi prăjește și lui cîteva ouă.

— Am avut un baron la masă, îl înștiințează mama.

— Și i-ai dat ouă! zice frațele-meu cu glasul omului pe care niscai priinți sau conți l-ar lipsi zilnic de dreptul lui la o anumită porție de ouă. Îl năpădeste o mare sete de dreptate: dacă ăla a mîncat jumări, atunci și el, Jóska, are dreptul! Maglun? Pif, să nu-l vadă-n ochi!

Amintirile privind spusa aristocrație sînt cîrmuite de frațele meu mai mic. A năvălit în casă și cere de mîncare... Pe fața lui flutură lumina unei mari fericiți, de-ai zice că vine de-a dreptul din brațele ibovnicei.

— „Să-mi spu mai înții pe unde mi-ai umbilat! îl ia mama la rost.

— Cum, pe unde am umbilat? Vin de la castel! sare prîșlea cu gura lînd o poziție a la Ferent Jóska, „drăguțului împărat”, cînd îl scîția maică-sa că e o haimana.

— Să... mă rog... ce treabă ai avut pînă la ceasul ăsta la castel?

— Am stat la televizor.

— Și dacă ai stat la televizor, mă rog, ce-ai văzut tu acolo?

Jóska dă seama de cele văzute. Mama îl lasă în pace, nu-l mai desocose. Pe masă a apărut un castron cu mașuni. Lui Jóska îi place mașuni: drept merinde, în fiecare dimineață, pine cu mașuni înso-pune. Dar acum el se uită în farfurie de parcă i s-ar fi servit lăcuse prăjite. Adulmecă spre plită și dă cu ochii de farfuria în care au fost bătute ouăle pentru jumări. Siret ne-vole-mare, băiatul întrebă cine a mîncat ouă.

— Am avut un baron la masă, îl înștiințează mama.

— Și i-ai dat ouă! zice frațele-meu cu glasul omului pe care niscai priinți sau conți l-ar lipsi zilnic de dreptul lui la o anumită porție de ouă. Îl năpădeste o mare sete de dreptate: dacă ăla a mîncat jumări, atunci și el, Jóska, are dreptul! Maglun? Pif, să nu-l vadă-n ochi!

Mama se dă bătută și îi prăjește și lui cîteva ouă.

— Am avut un baron la masă, îl înștiințează mama.

— Și i-ai dat ouă! zice frațele-meu cu glasul omului pe care niscai priinți sau conți l-ar lipsi zilnic de dreptul lui la o anumită porție de ouă. Îl năpădeste o mare sete de dreptate: dacă ăla a mîncat jumări, atunci și el, Jóska, are dreptul! Maglun? Pif, să nu-l vadă-n ochi!

Mama se dă bătută și îi prăjește și lui cîteva ouă.

— Am avut un baron la masă, îl înștiințează mama.

— Și i-ai dat ouă! zice frațele-meu cu glasul omului pe care niscai priinți sau conți l-ar lipsi zilnic de dreptul lui la o anumită porție de ouă. Îl năpădeste o mare sete de dreptate: dacă ăla a mîncat jumări, atunci și el, Jóska, are dreptul! Maglun? Pif, să nu-l vadă-n ochi!

Mama se dă bătută și îi prăjește și lui cîteva ouă.

— Am avut un baron la masă, îl înștiințează mama.

— Și i-ai dat ouă! zice frațele-meu cu glasul omului pe care niscai priinți sau conți l-ar lipsi zilnic de dreptul lui la o anumită porție de ouă. Îl năpădeste o mare sete de dreptate: dacă ăla a mîncat jumări, atunci și el, Jóska, are dreptul! Maglun? Pif, să nu-l vadă-n ochi!

Mama se dă bătută și îi prăjește și lui cîteva ouă.

— Am avut un baron la masă, îl înștiințează mama.

— Și i-ai dat ouă! zice frațele-meu cu glasul omului pe care niscai priinți sau conți l-ar lipsi zilnic de dreptul lui la o anumită porție de ouă. Îl năpădeste o mare sete de dreptate: dacă ăla a mîncat jumări, atunci și el, Jóska, are dreptul! Maglun? Pif, să nu-l vadă-n ochi!

Mama se dă bătută și îi prăjește și lui cîteva ouă.

— Am avut un baron la masă, îl înștiințează mama.

— Și i-ai dat ouă! zice frațele-meu cu glasul omului pe care niscai priinți sau conți l-ar lipsi zilnic de dreptul lui la o anumită porție de ouă. Îl năpădeste o mare sete de dreptate: dacă ăla a mîncat jumări, atunci și el, Jóska, are dreptul! Maglun? Pif, să nu-l vadă-n ochi!

Mama se dă bătută și îi prăjește și lui cîteva ouă.

— Am avut un baron la masă, îl înștiințează mama.

— Și i-ai dat ouă! zice frațele-meu cu glasul omului pe care niscai priinți sau conți l-ar lipsi zilnic de dreptul lui la o anumită porție de ouă. Îl năpădeste o mare sete de dreptate: dacă ăla a mîncat jumări, atunci și el, Jóska, are dreptul! Maglun? Pif, să nu-l vadă-n ochi!

Mama se dă bătută și îi prăjește și lui cîteva ouă.

— Am avut un baron la masă, îl înștiințează mama.

— Și i-ai dat ouă! zice frațele-meu cu glasul omului pe care niscai priinți sau conți l-ar lipsi zilnic de dreptul lui la o anumită porție de ouă. Îl năpădeste o mare sete de dreptate: dacă ăla a mîncat jumări, atunci și el, Jóska, are dreptul! Maglun? Pif, să nu-l vadă-n ochi!

Amintirile privind spusa aristocrație sînt cîrmuite de frațele meu mai mic. A năvălit în casă și cere de mîncare... Pe fața lui flutură lumina unei mari fericiți, de-ai zice că vine de-a dreptul din brațele ibovnicei.

— „Să-mi spu mai înții pe unde mi-ai umbilat! îl ia mama la rost.

— Cum, pe unde am umbilat? Vin de la castel! sare prîșlea cu gura lînd o poziție a la Ferent Jóska, „drăguțului împărat”, cînd îl scîția maică-sa că e o haimana.

— Să... mă rog... ce treabă ai avut pînă la ceasul ăsta la castel?

— Am stat la televizor.

— Și dacă ai stat la televizor, mă rog, ce-ai văzut tu acolo?

Jóska dă seama de cele văzute. Mama îl lasă în pace, nu-l mai desocose. Pe masă a apărut un castron cu mașuni. Lui Jóska îi place mașuni: drept merinde, în fiecare dimineață, pine cu mașuni înso-pune. Dar acum el se uită în farfurie de parcă i s-ar fi servit lăcuse prăjite. Adulmecă spre plită și dă cu ochii de farfuria în care au fost bătute ouăle pentru jumări. Siret ne-vole-mare, băiatul întrebă cine a mîncat ouă.

— Am avut un baron la masă, îl înștiințează mama.

— Și i-ai dat ouă! zice frațele-meu cu glasul omului pe care niscai priinți sau conți l-ar lipsi zilnic de dreptul lui la o anumită porție de ouă. Îl năpădeste o mare sete de dreptate: dacă ăla a mîncat jumări, atunci și el, Jóska, are dreptul

Ge caracterizează faza actuală a istoriei literare?

O idee unanim admisă e că ne găsim într-un moment important al cercetării literare și că progresul realizat astăzi din punct de vedere al informației, cit și al interpretării poate fi dedus din numărul mare de monografii și studii privitoare la clasicul, la curentele literare, la scriitorii din secolul al XX-lea.

Nu avem, aici, intenția de a înfrunța contribuțiile aduse în acest domeniu de toate generațiile de istorici literari. În referatul de specialitate, prezentat la cea de a 3-a Conferință pe țară a Uniunii scriitorilor, ținută în februarie anul acesta, au fost date numeroase și elovente exemple în această direcție. Ne vom rezuma a aminti că aproape toți scriitorii importanți și fenomenele cu cel mai mare ecou în literatură au format obiectul unor cuprinzătoare studii analitice și lucrări de sinteză. Paralel, s-a desfășurat o vastă operă de editare a clasicii și a scriitorilor mai noi.

Îndrumată de partid, bazându-se pe criteriile științifice ale istoriografiei literare marxiste, aceluia de valorificarea a moștenirii noastre literare a înregistrat, în anii din urmă, un progres fără precedent. Așa cum revine limpede din cuvintele tezei lui Nicolae Ceaușescu, în înfruntarea recentă cu oamenii de cultură și artă, cititorului contemporan trebuie să i se înlesnească accesul la valorile culturii naționale și universale, să i se ofere tot ceea ce s-a creat durabil, expresiv, în literatura noastră literară și științifică în primul rînd acest nobil rol. Ce ar caracteriza faza actuală a istoriei literare?

Întîi o lărgire a sferei de cercetare (de la literatura veche pînă la scriitorii contemporani) studiată din punctul de vedere al istoricului literar (formate, evoluția concepției, evoluția motivelor etc.).

Al doilea, efortul de a supune unui examen atent individualității și curente în care atitudinile artistice și ideologice variate se unesc și, adesea, se contradic. Putem cita, în acest sens, studiile despre Eminescu, Macedonski, Măiorescu, Goga, Minulescu, Blaga, Barbu, P. I. I. Panait Istrati, Lovinescu, contribuțiile aduse la definirea semănătorismului, simbolismului, discuțiile fructuoase despre sfera și accepția realismului etc.

Al treilea, tendința către sinteze și către studii exhaustive. Au apărut volume cuprinzătoare despre literatura română veche și premodernă, studii despre iluminismul românesc, despre începuturile criticii literare românești, sinteze despre literatura de la începutul secolului XX și dintre cele două războaie, sinteze despre literatura actuală, în ansamblu, sau pe genuri literare, monografii despre Gr. Alexandrescu, N. Filimon, Ion Ghica, Alexandri, Iosif, Delavrancea etc.

Se observă o tot mai accentuată înțelegere în analiza critică, o lăudabilă dorință de a depăși, pe de o parte, esecistica superficială pe de altă parte pozitivismul, povara factualității. G. Călinescu, cu extraordinarul lui talent portretistic și cu celelate însușiri cunoscute, ilustrate în lucrările fundamentale pe care le-a lăsat, a constituit pentru tot un exemplu. S-a format, putem spune, pornind de la G. Călinescu, o școală românească de istorie literară.

O particularitate ce deridează din această înțelegere este de natură științifică: nuanțată a interpretării critice. Au fost, în genere, înfrunțate două erori simetrice, deopritive străine concepției marxist-leniniste: sociologismul vulgar și estetismul ce ignoră concurența reală a faptelor de istorie literară. Nu spunem că aceste două, egal de primejdioase erori, nu se manifestă, dar că, judecând lucrările în ansamblu, se poate deriva un spirit critic sănătos, o orientare mai fermă și o calificare superioară în analiza valorilor literare.

Se pune, acum, problema dacă soluțiile, concluziile ce se desprind din aceste întinse cercetări literare, sint, ca să spunem așa, definitive, dacă nu comportă anumite corecții, dacă în toate cazurile controversate al istoricului literar a oferit explicația cea mai bună.

Cred că ar fi util pentru istoria noastră literară dacă am examina cu mai mare atenție astfel de chestiuni. Am propune în acest sens câteva subiecte asupra cărora să reflectăm și să ne spunem opinia. Unul ar privi metodologia cercetării literare (cum judecăm opera unui scriitor, în ce context de istorie literară îl fixăm, în ce măsură istoricul literar reușește să dea certitudinea că scriitorul studiat are și o valoare estetică, nu numai una culturală și istorică?) Alt subiect de discuție îl poate constitui modul în care specificitatea națională, valorile morale și spirituale ale poporului, culoarea istorică a unei opere, sint puse în lumină în cercetarea literară. Derivă de aici întrebarea dacă istoricul literar reușește să arate în chip convingător contribuția adusă de un scriitor sau altul la patrimoniul literaturii naționale și universale. Tot de aici se desprinde și întrebarea dacă în sfera cercetării literare au intrat, cu proporveniență, acei scriitori care exprimă mai puternic, mai colorat, la o altitudine artistică înaltă, ceea ce istoricii mai vechi numeau „specificul național”: istoria morală și socială a poporului, valorile, filozofia și atitudinea lui în fața existenței.

În fine, intrind chiar în cîmpul concret al cercetării, să vedem din ce unghi de înțelegere sint privite câteva fenomene mai complicate ale literaturii.

Să luăm de pildă semănătorismul și simbolismul, miscări ideologice și literare, în jurul cărora în ultimii ani s-au dus dezbateri însușite. Voi porni de la cartea lui D. Micu „Literatura română la începutul secolului al XX-lea” pe care de la bun început vreau să spun că o găsec extrem de valoroasă. D. Micu înfringe de fapt punctul de vedere exclusivist, sociologic, privitor la simbolism, și oferă în general soluții acceptabile, interesante, istoricului literar. Tot așa în ceea ce privește semănătorismul.

Fără a intra în amănunte (le-am expus într-un articol ce va apare în curînd în „Vita românească”) mi se pare că un punct discutabil în interpretarea dată de D. Micu simbolismului românesc îl constituie acela privitor la specificitatea mișcării, la particularitățile curentului în cadrul literaturii noastre. Cum era și firesc, D. Micu judecă simbolismul românesc în context european. El analizează pe larg doctrina, detașează principiile generale, făcînd în cele din urmă amănunțite referințe la literatura europeană. Din comparația cu doctrina simbolistă pură, multi dintre scriitorii noștri, considerați de vechile istorii literare ca „simbolisti”, se dovedesc a fi într-o mică măsură. Minulescu, Anghel, sint, în ceea ce privește simbolismul lor, puși sub semnul întrebării.

Cred că trebuie subliniat, în problema simbolismului românesc, că el a devenit, anume aceea că el s-a dezvoltat în cadrul unei tradiții, a asimilat experiența poetică de dinainte și s-a afirmat asociind variate sensibilități artistice. Îndepărtarea lui de principii inițiale, infidelitatea față de programul simbolist, nu reprezintă altceva, decît îndepărtarea pe care în chipul cel mai potrivit, o literatură, cu o fizionomie proprie, o aduce unei școli literare cu largă răspîndire.

Plez, asadar, în ceea ce privește simbolismul pentru un criteriu mai larg de apreciere și pentru considerarea mișcării în specificitatea ei istorică și națională.

Al doilea aspect pe care aș vrea să-l semnaliez, legat tot de excelența lucrare a lui Micu, privește semănătorismul. În general, despre această mișcare literară s-a dus o discuție în sufletă și s-au exprimat mai multe puncte de vedere. Dumitru Micu discută toate aceste opinii și formulează, după părerea mea, opinia cea mai justă. Totuși, găsec că în interpretarea semănătorismului, ca mișcare ideologică și literară, trebuie să facem de la început o distincție. Ceea ce numim de fapt, semănătorism în accepția dată de Lovinescu, „cîmîră” al literaturii române, privește de fapt literatura submediocră, literatura Mariei Cuntan, a Alexandrinei Scurtu, A. Mindru, Ion Dragoslav, Vasile Pop, D. M. Ciotari, I. Ionescu-Boteni și a altora. Există deci o accepție peiorativă a semănătorismului și se cade s-o păstrăm pentru că a intrat în istoria literaturii cu acest sens. Ea denunște o concepție retrogradă și o literatură sub condiția estetică.

Cînd e vorba însă să definim mișcarea de idei de la începutul veacului al XX-lea, mișcare ce a avut în centrul ei pe Iorga, cînd e vorba să numim o întreagă atmosferă literară în care intră și Sadoveanu și Agribiceanu, și Goga, și Galaction, trebuie să judecăm „semănătorismul” cu alte criterii. Nu întîmplător George Călinescu a subumant această mișcare, tendințe naționale (și asociată și mișcarea literară de la Viața românească și de la Luceafărul). Este vorba de o mișcare largă, cu un vast ecou în viața literară. În cadrul ei s-au putut afirma talente de mai multe mări. Nu găsec, de aceea potrivit, ca discutînd despre semănătorism, în această accepție mai largă, să excludem unele dintre scrierile lui Sadoveanu, Agribiceanu etc. pentru că dacă analizăm cu mai mare atenție, putem constata că multe idei formulate teoretic de Iorga le regăsim în operele literare de epocă. Aceste idei se referă îndeosebi la istoria națională, la vechea civilizație a acestor locuri, la dramele sociale ale țărănimii etc.

Consider, asadar, că ar trebui să discutăm mișcarea semănătoristă cu criterii diferențiate.

OV. S. CROHMĂLNICEANU: Rigoare științifică în interpretare

Aș cere îngăduința să adaug ceva la cele spuse de colegul meu Simion. Și eu cred că, în fața operii de valorificare a moștenirii literare încep să stca azi probleme noi, dictate tocmai de amploarea muncii desfășurate în acest domeniu și de succesele obținute pînă acum. Cîmpul de cercetare a intrat aproape integral în atenția istoriografiei marxiste; harta literaturii trecutului nu mai prezintă locuri albe sau care să poarte inscripția „hic sunt leones” și să fie oculte din acest motiv. S-au schițat interpretări noi, neutilizate anterior ale principalelor „cureuri dificile”, de la Helade Rădulescu la Măiorescu și de la Iorga la Blaga. Așa vrea să sublinieze înainte de toate, deoarece sintem în preajma celui de al IV-lea Congres, că această adevărată patriotică și de interes major cultural s-a făcut din imboldul partidului, că el i-a îndemnat pe cercetători să înlăture punctele de vedere simpliste și înguste, să aplice în spirit creator, principal dar și îndrăzneț, nedogmatic, învîș-

Valorificarea și reconsiderarea în spirit marxist-leninist a moștenirii literare în anii puterii populare constituie o preocupare constantă a criticii și istoriografiei noastre, o parte integrantă a revoluției culturale. Studiul aprofundat al acestei moșteniri a pus într-o puternică lumină caracterul democratic, progresist, patriotic, al literaturii înaintașilor, valoarea estetică a creațiilor lor.

În cuvîntarea rostită la înfruntarea conducătorilor de partid și de stat cu oamenii de cultură și artă, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat că întregul nostru popor dă o înaltă apreciere operelor de seamă ale scriitorilor și artiștilor clasici „care constituie nu numai o bogăție a culturii noastre naționale, dar au devenit și un bun al culturii universale, contribuind la ridicarea prestigiului patriei noastre”.

Rezultatele importante obținute pînă acum în valorificarea moștenirii literare, progresele înregistrate în domeniul interpretării științifice, nuanțate, îngăduie azi o dezbateră pe planuri mai multiple a fenomenului artistic, menită să impună criteriile de cercetare cele mai adecvate în cunoașterea adevărului și să înlăture erorile posibile. Dintr-o asemenea perspectivă, Gazea literară a inițiat acum câteva luni discuția în jurul manualelor de literatură pentru școlile medii, cu larg ecou în rîndurile cititorilor. Pe linia aceluiași preocupări, revista noastră a organizat recent o „masă rotundă” la care au fost invitați istorici și critici literari.

În deschiderea discuțiilor, a vorbit Ov. S. Crohmălniceanu, din partea conducerii Gazei literare. El a relevat interesul tot mai pronunțat de care se bucură în țara noastră valorificarea moștenirii literare și utilitatea unui schimb de opinii privind aspectele cele mai semnificative ale acestei acțiuni de mare însemnătate culturală și națională, invitînd participanții să-și spună cuvîntul în legătură cu problemele de bază ale istoriografiei literare în actualul ei stadiu de dezvoltare. A dat apoi cuvîntul tovarășului Eugen Simion care, din partea secției de critică a revistei, a schițat câteva din chestiunile ce merită, după părerea sa, să fie supuse dezbaterii.

Publicăm în numărul de față stenograma prescurtată a discuțiilor. Evident, intervențiile participanților sint departe de a fi epuizat șirul de probleme abordabile. Dezbateră rîmînd deschisă, invităm pe această cale pe cercetătorii literari precum și cadrele didactice de specialitate să o continue. Paginile revistei noastre le stau la dispoziție.

tura leninistă despre moștenirea literară.

În special să propun discuției noastre două din aspectele acestea noi ale muncii de reconsiderare. Întîii lui privește — așa spune — atenția particulară acordată adevărat scriitorii din trecut. Cred că nu greșesc distingînd latura pur istoriografică a activității noastre de cea mai vie cu ecou direct în viața literară contemporană. Sigur că orice autor vechi îl recitim azi cu ochii vremii noastre. Dar există scriitori care au înțeles și mai exercite o influență nemijlocită asupra literaturii noi și alții, care nu și-au încheiat încă destinul, sint redescoperiți și chemați să înlăturească sensibilitatea creației actuală. În ce măsură istoriografia noastră are acest sentiment al contemporaneității? Ce experiențe artistice anterioare propune a fi urmate cu precădere? Ce drumuri socoteste că merită continuate și dezvoltate? Cum izbutesc exegezele literaturii din trecut să depășească obiectul strict istoriografic și să atingă nervul viu al culturii noastre socialiste de astăzi? Iată câteva întrebări care mi se par demne de atenție. La înfruntarea cu scriitorii și oamenii de artă, tovarășul Ceaușescu a atras atenția asupra acestor probleme, vorbind de tradițiile mari fundamentale ale culturii românești.

Al doilea rînd aș voi să semnaliez un aspect metodologic. Nu poate fi apreciat îndeajuns efortul de depășire a interpretărilor primitive, vulgarizatoare, opace, care sîrăcesc tezaurul literaturii naționale. Cu o condiție, ca ele să valorifice efectiv instrumentul nou de cercetare al criticii științifice, să fie înfrunțate reconsiderări în spirit marxist, adică să aducă o viziune înedită, umanist socialistă în universul culturii noastre. Cele mai multe cercetări, spre satisfacția noastră, au această tendință. Dar apar și fenomene, care n-ar trebui să ne lase indiferenți. „Știința” înfrunțată într-un articol recent atrăgea cu îndreptățire atenția asupra lor. Unii își încheie că evită sociologismul, ignorînd complet concepțiile despre lume ale scriitorilor pe care caută să-i valorifice, ideologia lor. Așa ceva nu mai face astăzi nici critica serioasă nemarxistă. Lucrurile merg pînă acolo încît chiar înțelesul evident al anumitor opere e escamotat și înlocuit cu tot felul de abstracții și formule vagi menite să „ajusteze” imaginea reală a scriitorilor mai dificili și să o facă acceptabilă fără nici o bătaie de cap. „Oul dogmatic” de Ion Barbu — „cîmîră” în esență — complet și cu adevărat „făcut sensibil” și o simplă imagine de tip tradițional pentru ideea de geneneză, cînd autorul îi cere omului „stera” și „uituc” (adică străin de revelațiile religioase) să vadă ilustrat cuvîntul credinței — „Precum atunci și azi-în-tocma / Mărunte lumii păstrează dogma” și încheie cu o afirmare netă a principiului spiritualist creștin, după care „voiovat et tot făcutul / și sînt doar nuntă, începutul”.

Cum poate crede apoi cineva care cunoaște într-adevăr opera poetului și estetica ermetismului că filipica îndreptată de el împotriva întregii literi românești din vremea lui Ioan ne reamintește de istorismul, spiritul didactic anecdotic și discursivității, cînd de aceste păcate erau învinușiți și Argeșii și Blaga și Piliat și alții și că poezii se ceceea să devină „act pur de narcisism”? De ce să ne speriem atunci, ca Ion Oarșău, a spune că Ion Barbu a fost reprezentantul cel mai radical al tendințelor de a opune poezia realității obiective?

Cîntărețul „Jocului secund” a fost un foarte mare poet. Relevarea tuturor virtuților artei sale merită toată atenția și nu va fi niciodată suficientă. Dar tocmai aceasta ne obligă să nu-i construim o fizionomie falsă, să nu-i schimbăm trăsăturile pentru că a băia azi îl aplaudăm, și-i ridicăm originalitatea. Cum va putea cineva „descifra” versurile poetului ignorîndu-l adevăratul poezii? Cum va izbuti să arate valoarea întregului său sistem metafizic, dacă se va rezuma să spună că „Mod” formulează aspirații spre o viață trăită la firul „terții” și va patina dezinvolte peste „Zugrăviții, scriși în zid” (Științi), peste „gama turlelor”, peste „roșta harului”, peste „fumea pămîntescă”, peste „vala răcoroasă” (rain), sau că „Ritmurii pentru nunțile necesare” e o cosmogonie (nenumărat decît tema și lînsd la o parte tratarea ei într-un mod propriu, într-o viziune particulară). Tudor Vianu vorbea inspirat de „poleiul charismatic” al universului barbian. Oare scaldarea aceasta într-o lumină transcendentă se poate explica prin simpla contemplare a perfecției construcțiilor geometrice, nu implică ea o viziune asupra lumii?

Apar (de ce să n-o spunem?) exegeze „sentimentale”, care revin fatal, oricît s-ar război cu

sociologismul vulgar, exact la practicile lui. Complexitatea scriitorului e redusă la cîteva scheme, individualitatea lui dispăre. I se conferențează, pînă la urmă, un portret egal de unilateral, dar cu semn schimbat. Camil Petrescu începe să semene cu Rebreanu, Blaga cu Coșbuc, G. Călinescu cu Tudor Vianu ș.a.m.d. Dacă cineva a folosit motive folclorice, adesea e neapărat o calitate. Dacă de la poezia populară a pornit și Alexandri și Goga. Problema e a arăta ce a reușit fiecare să realizeze cu ea și aceasta nu e posibil de dovedit fără a recourir exact și nuanțat universul spiritual al scriitorului ca expresie originală a anumitor tendințe social-istorice și a anumitor răspunsuri semnificative aduse problemelor vremii.

toriei noastre literare. Este o reperabilă lacună ale cărei repercutenții au fost și sint serioase reținute pe întreaga moștenire literară. Dacă, de pildă, ar fi fost publicate principalele lucrări ale lui Ibrăileanu (Note și impresii, Scriitori și curente, Studii literare), dacă nu s-ar fi întîrziat atîta cu reeditarea Vitei lui Eminescu, lucrarea lui Călinescu arăta abia în 1964, care s-ar fi cuvîntul repede urmata de editia a II-a (refacută de alfel încă din 1947) asupra Operei lui Eminescu, dacă din Tudor Vianu ar fi apărut încă de acum cîteva ani Arta prozatorilor români, dacă s-ar fi dat circulației e e mai valoros din Istoria literaturii românești a lui N. Iorga, apoi din lucrările lui N. Iorga, D. Popovici, ale lui E. Lovinescu, Paul Zariopol, ș. Clou-

competență profilată pe elaborarea de editii critice în deplina accepție a acestui cuvînt. Revista pe care o întărește trebuie — și ea — să corespundă acestor exigențe. În același timp, e absolut necesară o publicație competentă de teorie și practică „la zi” a istoriei literare. Aceasta ar putea — cred eu — să fie expresia concretă a ceea ce a dat pînă acum Universitatea noastră, în frunte cu cea din București și s-o înglobeze și pe aceea a principalelor reviste de cultură și a unor edituri, în frunte cu E.P.L. și Editura științifică. Nici secției de critică a Uniunii Scriitorilor nu-i poate fi indiferentă o asemenea publicație — lunară sau trimestrială.

Ideologia marxist-leninistă în fundamentarea noi noastre istoriografii literare ar trebui să-și

imbogățească în mod îndrăzneț condițiile de afirmare și de confruntare cu realitatea — vie — a istoriei noastre literare.

Acasta deocamdată.

★

Două vorbe în ce privește reconsiderarea justă a „semănătorismului”, de care alfel, și a altor curente, precum „poporanismul” sau „simbolismul”. Cred că nu trebuie exagerate dimensiunile și rigora cadrelor istorice pe care — cel puțin la prima vedere — ele îl presupun și, ca atare, trebuie să fimem seama în mai mare măsură de individualitățile creatoare, „artistice” sau „critice”.

Alfel spus, eu nu cred nămădit că întrucît Sadoveanu a început să scrie la revista „Semănătorul” și a dat unele schițe sau nucele în spirit și chiar în literă „semănătorist”, noi trebuie — cu o contingentă descendență — să-l încadrăm la „curentul semănătorist”, nici măcar pentru o perioadă a vastei lui activități. Eu cred că pe Sadoveanu trebuie să-l încadrăm la „Semănătorul” apoi „Viața românească”, apoi alte publicații fiind pentru el, în esență, niște împrejurări, să zicem, social-istorice, în care a creat și s-a manifestat, căldîndu-și el însuși un profil și o pozie în raport cu epoca și evenimentele. La fel cu Argeșii și alți mari creatori. Subsumînd — și încă riguros — pe scriitori, și încă pe cei mari, unor curente și școli, putem a-justa la aspecte, nedorite, de înnoieră a curentelor însuși, ceea ce, năcar în cazul „semănătorismului”, nu mi se pare tocmai de dorit... Hanu Ancuței, Zodia Cănelului sau Balagul sint niște capodopere sadoveniene și, în cele din urmă, se poate deschis afirma că n-au nimic a face cu „semănătorismul” sau „poporanismul”, pe unde, e adevărat, autorul lor a trecut. Au de-a face și sint expresia directă a genului lui Sadoveanu, acest cel mai mare prozator român contemporan, care prin arta lui — nu fără a recepta ce e semnificativ în epocă — a dat expresie majoră tradiției lui Neculce și Creangă, limbii, epoului și sensibilității românești în ce eu ele mai durabil.

AL. PIRU: Național și universal

În materie de istorie literară părerea mea este că o contribuție e valoroasă numai în măsura în care cercetătorul o

POMPIIU MARCEA: Prețuirea valorilor

Consider că în aprecierea rezultatelor cercetării privind valorificarea moștenirii literare trebuie să pornim de la succesele considerabile obținute în ultimii ani, succese care depășesc, în multe privințe, tot ceea ce s-a realizat înainte vreme. În același timp, pentru continuarea progresului în cercetarea literară și pentru obținerea unor rezultate și mai însemnate, valorificarea științifică, marxist-leninistă a patrimoniului nostru cultural, sint necesare, pe de o parte, noi eforturi, pe de altă parte înlăturarea curajoasă a unor erori metodologice, mai mult sau mai puțin inerente într-un anumit stadiu al cercetării. Mă voi referi deci la câteva probleme metodologice care, după părerea mea, merită atenție. Am impresia că pentru unii critici și istorici literari noțiunea de valorificare critică a moștenirii literare ave și poate mai are un înțeles unilateral, constînd adică în descoperirea cu orice pret, în operele scriitorilor, a unor limite, erori, diversiuni etc. Criteriul de apreciere a rezultatelor cercetării consta uneori în cantitatea de lipsuri descoperite unui scriitor, unui curent sau unei metode literare. Există un fel de febră criticistă, care duce, nu de puține ori, la judecări pripite, nefundamentate științific, care nu rezistă unui examen mai sever. Deși în ultima vreme o asemenea mentalitate se manifestă în mod cu totul izolat, îndepărtarea ei totală se impune. Este în afara oricărei discuții că nici un cercetător marxist serios s-o va evita laturile contradictorii

aduce în perspectiva unei sinteze. Dacă cercetătorul nu a avut în vedere sinteza, contribuția sa poate rămîne în domeniul factologic.

O sarcină pe care cred că o are istoria literară românească actuală este de a studia și face cunoscută literatura română pe plan mondial. În această privință s-a făcut încă prea puțin și în dicționarele contemporane de mare circulație apărăm sau denaturat ca în Enciclopedia Pleiadei (Raymond Quenau) sau numai cu trei paragrafe scriitori ca în Dictionnaire universel des lettres (Laffont-Bompiani).

O adevărată evaluare estetică trebuie să țină seama de cadrul național, dar și de cel universal. Apreciam un scriitor sau un grup de scriitori aparținînd unei școli sau unui curent în funcție de momentul istoric al apariției lor la noi fără a pierde din vedere contextul literaturii universale.

Din acest punct de vedere aș vrea să fac unele precizări în legătură cu sămănătorismul și simbolismul. Am citit cartea lui D. Micu, Literatura română la începutul secolului XX, care dă un răspuns în ceea mai mare parte just la aceste probleme. Dar au mai rămas și chestiuni în discuție.

De pildă, în legătură cu sămănătorismul. Ni se spune în cele din urmă că acesta este o diversivune. Este bun acest termen? Mai întîi trebuie spus că un străin n-ar înțelege nimic prin cuvîntul sămănătorism. Literatura de la revista Sămănătorul are un caracter romantic. S-ar putea vorbi deci de romantismul de la Sămănătorul, de o nouă vîrstă a romantismului românesc, legată de faza pașoptistă și de romantismul

din opera unei personalități, în diferent de mărime ci, dar ele vor fi explicate temeinic, avînd la bază o informare solidă asupra epocii și problemelor ei, asupra rolului jucat de un scriitor sau un curent într-un context larg. Entuziasmul criticist, negativist, de care vorbeam, care a dus uneori la o critică pamphletară sau sentențioasă, se cere înlocuit cu un examen lucid și, trebuie să spunem, cu sentimentul prețuirii valorilor reale din operele de care ne ocupăm, cu respect și pietate. Consider că entuziasmul descoperirii valorilor este mai constructiv decît febra negativistă de care se vorbeam. Regretul profesor Tudor Vianu, eminent istoric literar, atrăgea atenția, în nenumărate ocazii, asupra faptului că un cercetător veritabil este un descoperitor de valori, pledînd pentru ideea, la care trebuie să fimem cu toții, că literatura noastră, deși toată, conține mari valori, demne de a figura în patrimoniul culturii europene, valori care încă n-au fost, toate date la iveală, înfrunțate și pe drept, și cercetarea noastră literară este tinăz. În același timp el exprima adeseori părerea că efortul descoperirii valorilor este înfrunțat de greul decît penalizării „limitelor”, căci, în afară de muncă, cercetare, gust, chemare, cultură. Aici se verifică adevărul că cercetătorii. Cred, apoi, că avem îndatorirea patriotică de a reține acele contribuții ale trecutului nostru cultural, care prezintă cuceriri spirituale autentice, cu care se cade să ne mîndrim. Lenin spunea că proletariatul este singura clasă care valorifică cu adevărat cuceririle științifice și culturale naționale și universale și acest lucru trebuie reținut în mod deosebit.

Războarea mecanică a dezvoltării epocii noastre la aspirații și idei ale trecutului care inevitabil la respingerea nedreaptă a nuanțelor laturii din activitatea unor scriitori sau a unor grupuri. De un astfel de tratament nedrept s-au „bucurat” personalități remarcabile, ca Titu Maiorescu, Nicolae Iorga, Eugen Lovinescu etc. Reconsiderarea judecîndu-se din ultima vreme a acestor cărturari și scriitori e semnul de nedreptăți al perfecționării instrumentelor critice, al maturizării cercetătorilor. Aceste succese se explică în primul rînd prin aceea că au fost înlăturate de cele mai multe ori scheme apriorice, sabloanele și etichetele care au dăinuit și, din păcate, încă mai dăinuit în mentalitatea unor cercetători.

Nu putem ignora contradicțiile estetice și ideologice

Este indiscutabil că procesul de valorificare a moștenirii literare are un caracter istoric, răspunzând unor necesități concrete ale revoluției noastre culturale și își largeste permanent sfera de cuprindere, sporind și continuând mijloacele de interpretare adecvate și nuanțate. Munca istoricului literar este astfel, implicit și în mod clar, o muncă politico-ideologică. Nu putem prelua în bloc, nu putem ignora contradicțiile estetice și ideologice din opera unuia sau altuia dintre scriitorii din trecut, nu putem fetșișa valorile, absoțind-le de limitele evidente care le-au stăruit însoțitorii dezvoltarea realistă și umanistă. Nu e indicat, de asemenea, ca fiind conștienți de contradicții să evităm cercetarea unuia sau a altuia dintre scriitorii valoroși. Țin să reamintesc aceste adevăruri generale pentru bunul nostru că ele sînt unor necăzite în practica unor istorici literari. Am citit studii de valorificare a unor scriitori și critici din trecut, publicate ca prefețe sau în paginile revistelor, în care contradicțiile, limitele, orientările eronate sînt ignorate sau relate fără nici o atitudine a cercetătorului. Sotocesc de aceea foarte binevenită intervenția lui C. Stroia din Școlta, pricinuind la unele din aceste probleme interesante care ar da dreptul de a judeca la obiect, concret, unele aspecte negative din

pentru realizarea unor instrumente de lucru imperios necesare ca: bibliografii complete pe autori, pe reviste și mișcări literare; bibliografii tematice, monografii de reviste și curente literare. Cred că trebuie reeditate, însoțite de comentarii competente, lucrări fundamentale de bibliografie, istorie și critică literară. Mă gândesc, de pildă, la *Bibliografia românească veche* datorată lui I. Bianu, *Nerva Ilodog și Dan Simonescu*, la monumentala *Istorie a literaturii române vechi* de N. Carotjan, *Istoria literaturii române - privire sintetică din 1927 a lui N. Iorga* - *Istoria literaturii române moderne* de O. Denysianu, precum și alte lucrări valoroase semnate de C. Bogdan-Duică, I. M. Rașcu, Eugen Lovinescu, D. Popovici, Ion Breazu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și alții. E nevoie să se urgențeze continuarea unor ediții critice ca: *Grigore Alexandrescu, Caragiale etc.* precum și a unor ediții noi din scrierile de prim rang la literaturii noastre, ca: *Ion Eliade Rădulescu, B. P. Hasdeu, A. Macedonski, Coșbuc, Delavrancea*. Mi se pare imperios necesară o revistă de istorie literară și de literatură comparată prin intermediul căreia cercetătorii români să intre în circuitul universal al discutiilor, să-și poată confrunta rezultatele cercetării cu ale colegilor din alte țări. Sotocesc că e absolut nevoie ca în actuala etapă de dezvoltare a istoriei noastre literare munca cercetătorilor să fie mai armonios unită, mai bine dirijată și planificată în cadrul unei societăți naționale de istorie literară, care să fie o persoană juridică cu drepturi de a ne reprezenta la diverse întruniri internaționale, care să se ocupe cu competență de formarea a

buții cu adevărat valoroase. Evident se pune problema unei mai bune coordonări a eforturilor acestor cercetători și în această privință un rol deosebit de important l-ar putea avea o revistă de istorie literară. O atare revistă există, dar se află calitativ sub nivelul la care a ajuns întreaga activitate de valorificare a moștenirii literare și e de fapt buletinel aproape exclusiv al colectivului unui institut al Academiei. O revistă bine organizată, cu apariție periodică și la timp, deschisă unui cerc larg de colaboratori și preocupată în mod exigent de calitatea articolelor și studiilor publicate în paginile sale, ar fi de o mare utilitate pentru actualitatea de valorificare a moștenirii literare. De asemenea, am sentimentul că saltul de calitate în procesul de editare, de care s-a vorbit, s-a produs. Avem foarte multe ediții bune de texte ale și în început foarte promițătoare. Se impune însă ca această acțiune să fie mai puternică și mai consecvent susținută. Și, în această direcție, ar trebui, cred, antrenate și angajate într-o largă și eficientă coordonare, toți factorii în stare a contribui la buna desfășurare a acestei importante activități. De pildă, activitatea științifică, obligatorie pentru catedrele de limbă și istorie literară din universități, activitatea unor institute de cercetare ale Academiei, ar putea fi mai judicios coordonată cu planurile editurilor, în direcția valorificării temeinice a moștenirii literare. În această privință și Uniunea Scriitorilor, care are o secție intitulată *Critică și istorie literară*, ar putea contribui mai mult la stimularea și buna orientare a acestei acțiuni.

Ideea pe care aș vrea s-o subliniez în concluzie este că semănătorismul se pare un fenomen complex care trebuie studiat mai temeinic, evidențind fără îndoială exagerările și tendințele nocive care se manifestă acolo, dar și ceea ce este pozitiv în chiar afirmarea programatică a revistelor așa-zise semănătoriste ca și, mai ales, în creația scriitorilor importanți care au colaborat la aceste reviste (Coșbuc, Vlahuță, Sădoveanu, Brătescu-Voinesci, Ioșif, Goga ș.a.) și care, printr-o parte a operelor lor au ilustrat curentul.

VLADIMIR STREINU:

Cîteva sugestii

S-a pus mai întâi chestiunea, prin tovarășul Simion, a metodei critice; dînsul a și schițat cîteva căi pe care ar trebui să meargă critica și istoria literară. Tîrîrea este splendidă: este splendidă prin puterea ei de a crede chiar în virtutea metodelor. Experiența, însă, arată că unul poate face cu aceeași metodă o lucrare exemplară, iar altul una detestabilă. Nu metoda este în discuție, am impresia: ci alceva. Acest alceva nu poate fi bine înțeles pînă și în critica și istoria literară, cum spune italianul, „un certo non so chi”, pentru că prea am fi atunzi inconștienți de obscenități, zise azi „inefabil”, venind astfel cu toții tabloul din Brueghel. Nu. Sistemul chemați să ne creăm fiecare o disciplină și cu luminile ei să înaintăm puțin undă ne ajută puterile fiecăruia. Dar nu cred că recomandarea unei metode ne va readuce ar constitui disciplina cea mai profitabilă criticii și istoriei literare. Totuși, tovarășul Crobhăneanu vorbea despre actualitatea revalorificării, adică revalorificării care din punctul nostru de vedere, de azi. Firește. S-ar putea astfel? Traversăm un moment foarte interesant de organizare a muncii intelectuale. Imi amintesc că prim 1928, cînd începuse să apară, în jurul lui N. Ionescu, o generație zisă „mistică”, mă străduind cu o revistă numită *Kalende*, și, pe lângă Pompiliu Constantinescu și Șerban Cioculescu aflați cu mine, chemam acolo oameni ca Rădulescu-Motru, Lovinescu, Ralea, Vianu și alții, pe care îi socoteam cu puterea de a combate această tendință. S-a schițat atunci o opoziție principială. Aceasta opoziție, în principiu, nu este pomenită născut în roș și credeti că nu am, menționînd-o, nici un impuls de vanitate. Eu am vindecat demult, prin orgoliu, de toate vanitățile și sînt pe cale să mă vindec și de orgoliul tot prin el (autocuvant). E o terapeutică pe care, deși dură, o recomand, fiindcă ferește de tot felul de zădărnici și personalisme. Nu reamintesc, prin urmare, vechiul diptah pentru că am fost amestecat în ea, ci numai pentru că ea rezuma în sine procesul dialectic însuși al culturii românești, cum avea să se vadă ceva mai tîrziu între 1930 și 1944, cînd, în ultimii ani ai acestei perioade, s-a ivit necesitatea ca vechiul *Kalende* să reapeară cu colaborarea mai tuturor scriitorilor și criticilor mai însemnați de la *Revista Fundațiilor*, începîndu-și temporar pe mîini facerii.

În trecut, critica amatorilor. Cînd zic „critica amatorilor” mă gândesc, evident, în primul rînd la Mihail Dragomirescu. N-am desconsiderat niciodată pe fostul meu profesor. Activitatea lui va trebui cîndva scoasă de sub pejarat și sub care a fost aruncată de contemporani. În fapt, el a fost singurul cap estetic care în cultura românească a gândit original. În ciuda unor disperante triade aristotelice și a unei tehniciști groașe, pe care o impunea studiului literar, dacă dăm la o parte această coajă rebarbativă a metodei lui critice, descoperim dedesubt un miez foarte nutritiv. Acest miez l-a făcut menționabil de cîțiva esteticieni europeni (Croce, Lalo), concepția lui avînd unele atingeri cu faimoasa construcție a lui Focillon din *La vie des formes*, pe care însă n-a cunoscut-o. Nu desconsider deloc critica profesorilor, mai ales că azi la noi mai toți profesorii de la catedra de literatură română sînt apăsate foarte liber, după cum am spus prilejul să constatăm „cîr azi, dar mărturisesc că mie nu-mi place critica profesorală, căreia i se spune și critică universitară, critică grav dogmatică, pedantă, sub care firea plămîdă a valorilor de artă a suferit întotdeauna. Afară de aceasta, era și este „critica profesionalilor”. Aș nunci aici, pe cine? Pe Lovinescu, pe Ibrăileanu; iar „critica amatorilor” era reprezentată, zic eu, prin Zarifopol și într-un fel prin Ralea. Amîndoi, deși amatori în critica literară, au exprimat puncte de vedere foarte interesante și, după buna cercetare de curînd a lui Eugen Simion privind pe Zarifopol, e încă de văzut, în ce privește pe Ralea, contribuția lui la ideile critice românești.

Spunea tovarășul Ivașcu că sînt de reconsiderat scriitorii de proză, de poezie și de alte genuri literare, făcîndu-se mai puțin în privința criticilor. Este foarte adevărat. Astfel, un elev al lui M. Dragomirescu, pe numele lui I. Trivale, pe care nu l-am văzut apărînd niciodată în publicistica noastră de reconsiderare, era un critic remarcabil. Dînsul, nefericite, activitatea acestui elev al lui Dragomirescu a fost întreruptă prea devreme fiindcă Trivale a murit în primul război mondial. M-aș putea referi și la Chendi și la alții. Toate aceste lucrări trebuiesc, evident, tipărite din nou, ca și operele scriitorilor propriu-zisi. Se pune chestia edițiilor critice. În prezent noi avem trei sau patru edituri care au secțiunile lor de activitate consacrate acestui fel de redacționare: Editura Academiei, Editura pentru Literatură, cîteodată Editura tineretului, și Editura științifică, numai că această a făcut ediții mai ales în legătură cu literaturile clasice. Va să zică sînt patru edituri. Cu atît mai bine și cu atît mai rău. Cu atît mai bine că se poate lucra mai mult, cu atît mai rău din punctul de vedere al sistematizării și organizării, care, după cîntăciun dau seama, este azi baza activității noastre. Cred că edițiile critice nu trebuiesc făcute de mai multe edituri, sau, dacă se tipăresc de mai multe — ele trebuie să iasă sub supravegherea unor specialiști acreditați în această privință. Există un Institut de istorie literară care n-a fost niciodată consultat în privința acestora.

În privința criticii propriu-zise s-a discutat aceluși legătură cu curente, cu atitudini, ideologice, scriitorii și s-au spus lucruri interesante. Dintre ideile generale, una m-a oprit în loc: aceea exprimată de Al. Piru. Noi înșine contribuim la ceea ce Fundațiunea numea „provincialisimul culturii române”, adică în înșine ne considerăm o picătură, să zicem, de rouă din marginea cărămii pe care se ține. În prezent există în această privință. Dar literatura noastră nu este un fenomen izolat. Ea este solidară cu vîrstele spirituale ale Europei. Fără Herder e greu de înțeles curentul de la Dacia literară. Valorile, cultivate de moldovenii acelei generații, erau valori, pe care Herder le propusese Europei întregi. De asemenea „ortodoxismul” nu e de concepe fără poezia lui Rainer Maria Rilke, fără filozofia lui Kaysersberg și, cu atît mai mult, a lui Spengler, ne-maivorbînd de nevoia raportării lui la gîndirea problematizantă teologică a unui Berdiaeff și Bulgakov. Atît este de țesută cultura română în procesul cultural european. Incît chiar tendințele așa-zise tradiționaliste erau, în fond, feluri de a ne pune aceleași probleme cu gîndirea europeană a timpului.

literaturile mari și mai vechi s-au dezvoltat tot prin schimburi reciproce. Se poate face dovada că, moment cu moment, literatura și cultura românească sînt în mod impropriu, ci participări la un moment european. De aceea criticul și istoricul literar este obligat, vrem nu vrem, să cunoască istoria culturală a Europei. Nu este treabă gazetărească, această. Este treabă de schimmie și de viață. Referirea la conspectul universal, atunci cînd se studiază un autor sau un curent, este strict necesară. De aceea sînt de acord cu prietenul Pîtra. Semănătorismul este la noi o consecință nu numai a unui mai vechi proces de cultură română, dar și de participare la cultura noastră la un moment european; pe plan politic, s-au dezvoltat printr-o anumită împrejurare europeană, tendin-

SCRITORII, CURENTELE, INTERPRETĂRI

munca, în general incununa de succese, a istoricilor noștri literari. A fost o perioadă cînd discutăm semănătorismul, popornismul fără autori sau numai cu autori minori. Începem acum să repetăm eroarea cu alte curente și mișcări literare: gîndismul, modernismul, etc. De aceea nu pot fi de acord cu felul unilateral în care se discută unora opera în care se discută scriitorii și criticii literari cu o activitate profund contradictorie, vizibil influențată de filozofia idealistă, mă gândesc la Titu Maiorescu, Blaga, Ion Barbu, Lovinescu, Paul Zarifopol, Sanielevici etc. Despre critica din aceștia au apărut studii temeinice, serioase și bine orientate ideologic, dar unele recenzente le împing tot mai intranzigent la ideologia. Sînt de acord cu tovarășii care au subliniat necesitatea cercetării istoriei și criticii literare din trecut. Atem în acest domeniu mari figuri, personalități proemnente dar foarte contradictorii și nu putem uita conștientul prin excelență ideologic al activității lor. Aici mai mult chiar ca în cazul beltristicilor avem datorită să ne delimităm ferm, dar, desigur, nu înțeleg de ceea ce este incompatibil cu ideologia noastră. E evident, progresul sensibil în felul în care s-au pus unele probleme în cadrul acestei discuții, e o extindere a sferei de cercetare, o adîncire a interpretării și în această direcție îmi permit cîteva sugestii. Recunosc că valorile literare nu pot fi statornicie odată pentru toată lumea ca elemente în tabloul lui Mendeleev. Vremea le ridică și le coboară. Cîntul publicului e schimbător. Sînt însă valori verificate de vreme, intrate irevocabil în conștiința publicului, valori inegale dar cu un rol esențial în educarea unui și de generații, pe care unii istorici literari le tratează superficial, așugîndu-le la discreții și mini-miza ostentativ pentru a le înlocui cu altele „aș-zis mai moderne. Atitudinea e nestînică deosebită se știe că o cultură o arătată din valori diferite care nu se exclud una pe alta. Cred că stadiul înalt de dezvoltare atins de istoria noastră literară ne ridică pe direcții multiple sarcini noi, complexe și variate. Mai întîi e nevoie să studiem mai temeinic și mai nuanțat anume fenomen literar în determinările lui social-istorice, dar totodată și mai strîns în relațiile lui cu climatul ideologic respectiv, cu alte fenomene de suprastructură: filozofie, sociologie, arte plastice, muzică etc. Concomitent cu activitatea de interpretare estetică și ideologică este nevoie de o oastă acțiune

noi cadre de istorici literari, care să aibă relații cu societăți asemănătoare din alte țări, să facă schimburi de publicații, documente și informații prietinoase la viața și activitatea diverselor scriitori. Avem indiscutabil un număr considerabil de cercetători literari, dar ei nu reprezintă nici pe departe forțele care sînt rîspite prin diverse colțuri ale țării. Există posibilități de investigație a unor arhive din orașele de provincie: mă gândesc de pildă la acelea ale Aștei din Sibiu, de studiere a documentelor din localitățile natale ale diversilor scriitori, din li-ceele unde au studiat etc. Assemenea acțiuni trebuie realizate cu forțe locale și valorificate într-o revistă de istorie literară. O propun realizări am așea, ori care proiecte constructive am face, nu putem să ne declarăm mulțumiți de munca noastră de istorici literari cîtă vreme nu am realizat Tratatul de istorie a literaturii române, lucrare imperios necesară atît pentru noi cît și pentru strădăniile. E de neconceput ca lucrările la tratat să nu trăgăm sine die. Și la această lucrare de istorie națională, organizarea muncii, valorificarea forțelor celor mai competente trebuie să nu se dăruie. Discutarea în presa de specialitate a problemelor Tratatului o socotesc de o maximă utilitate și din păcate ea a murit înainte de a se naște. Trebuie să discutăm în vederea unui scop concret sau pe baza unor realizări concrete și să nu ne pierdem, deocamdată, că nu-i cazul, cu prea multe speculații. Aceștia sînt cîteva gînduri pe care le propun colegilor mei spre a fi discutate, în vederea unei mai bune organizări a muncii de cercetare literară în patria noastră.

S-a vorbit înainte pe bună dreptate despre necesitatea unei rigori sporite în munca de cercetare a istoricilor literari, cercetare pornind de la texte, de la privirea fenomenului literar cît mai larg și mai adînc în contextul istoric și care să excludă aprecierile superficiale, pripite. Unele etichetări și sabloane în caracterizarea unor scriitori, de care s-a amintit, se datoresc în primul rînd studiului superficial, simplist, modului dilatat de a studia scriitorii și fenomenele literare. Una dintre problemele importante ale activității de valorificare a moștenirii literare, care are nevoie de un studiu mai atent pentru a se înlătura o serie de clișee minimalizatoare, este fără îndoială și semănătorismul. Semănătorismul este, cum s-a mai arătat, în punctul de plecare și în tendințele sale esențiale, așa cum reiese din articolele program ale revistelor care l-au promovot, o direcție literară care cultivă tradiția, istoria națională în aspectele ei exemplare, obiceiurile, folclorul, preocuparea de a reflecta viața satului. În această privință, semănătorismul continuă direcția Daciei literare. Evident că, afirmat în alte condiții istorice, unele tendințe, înțînție și la scriitorii pasopistii, legate de lupta pentru emanciparea națională, deziderat care rămîne în picioare și după 1900 (faptul că cei mai mulți membri ai scriitorii semănătoristi sînt ardeleni nu e întîmplător), sînt împinse mai departe și uneori exagerate. La aceasta se adaugă și faptul, de care s-a amintit că semănătorismul întreprinde o critică romantică a capitalismului și în această privință unele aspecte privind asperitățile vieții sociale se estompează în viațuncea unor scriitori semănătoristi, dînd evocării vieții satului sau trecutului istoric un caracter idilic. Ceea ce mi se pare important de reținut este faptul că semănătorismul nu este un fenomen izolat, care apar dintr-o dată la începutul secolului XX, ci reprezintă faza finală a unei direcții literare care se afirmă puternic de-a lungul întregului secol trecut, începînd cu Dacia literară, continuînd cu perioada pasopistă și, cu alte nuanțe, în ultimele decenii ale veacului. De asemenea, că Semănătorul este precedat programatic de o serie de reviste ca *Viața, Vatra*, apărute în ultimul deceniu al veacului, iar o serie de scriitori ca Vlahuță, Coșbuc, Alecsandri printr-o bună parte a creației sale din ultima fază a vieții, parțial Delavrancea ș.a., sînt precursori direcți ai Semănătorului.

Cum am văzut noi cultura română? Am văzut-o cu ochii noștri. Fiecare epocă își are ochii proprii, care au puterea de a colora toatădeuna materia la care i se aplică. De aceea, reluînd ideea tovarășului Crobhăneanu, spun că actualitatea revalorificării este o îndetectorie firească, făcută și în trecut, numai însă că nu se făcea la nivelul organizat la care se face astăzi, căci niciodată de fapt pînă azi epoca nu a avut mai mult dreptul de a-și spune cuvîntul prin diferiții ei critici. De aceea discuția noastră e una, aș zice, nu atît asupra criticii și istoriei literare, cît asupra criticilor și istoricilor literari. E mai mult vorba de oamenii care au în mîni ea lor această sarcină. Ei bine, astăzi ca toatădeuna există o critică a profesorilor, există altă critică a profesionalistilor și este o a treia, pe care nu prea o mai văd reprezentată acum, dar a existat

tele de afirmare a specificului național în literatură sînt consecințele romantismului, pentru că în acel moment prin romantism se făcea apel la valorile distinct populare, la valorile etnice. Subliniez deci necesitatea pregătirii temeinice a criticului literar de astăzi. Socialismul, care ne-a introdus, ca țară, ca sumă de valori, în viața internațională mai mult decît oricare alt moment politic din trecut, nu impune obligația de a fi la punct cu tot ceea ce a fost fapt decisiv, creșterea importantă în istoria spiritualei europene, fiindcă niciodată nu am fost în afara realității lor ei. Tov. Marcea ne-a atras atenția asupra neajunsurilor de a eticheta oamenii cum repede. Observația sa îmi autorizează unele amintiri. Mi s-a spus cîteodată că am fost un „estetist”. Să nu confundăm. Ca să faci estetism, înseamnă să fii așa cum fuseră Wilde, D'Annunzio, Barbey D' Aurevilly și acel cete Robert de Montesquiou-Fézensac, model de conduită socială pentru Marcel Proust, ca și, în altfel, pentru Macedonski al nostru. Aceștia erau esteticiști, cultivatori ai unui rafinement deblitiat, ai unui stil de viață estetic; dar un critic, care cultivă, în artiiști conotații, valorile estetice, nu este un estetist. Criticul, care caută să lumineze valorile estetice cu mijloacele de care dispune el, nu este un critic estetic; în momentul în care ne aflăm noi, putem pretinde că un asemenea critic este un militant pentru socialism. Idealul artistic socialist, cum mi s-a spus răsăpat, nu poate să însemneze excluderea valorilor estetice. De aici, recunoștința pe care o avem față de forurile îndrumătoare. Lucrurile acestea s-au spus foarte clar. Noi nu avem decît să tragem consecințele firești.

MATEI CĂLINESCU:

Difficultăți terminologice

Fără îndoială că discuția aceasta este, prin problemele pe care le ridică, una dintre cele mai interesante și substanțiale confruntări de opinii în domeniul istoriei literare din vite s-au desfășurat în ultima vreme. E împede, de asemenea, că o astfel de dezbateră este utilă nu atît prin soluțiile, cît prin temele pe care le propune meta-discuției. În această privință, aș vrea să atrag atenția asupra problemei termenilor de istorie literară, problemă care cred că merită să fie luată în considerare cu toată seriozitatea. Tîmînd seama de stadiul atins de cercetarea literară, mi se pare că sînt astăzi necesare eforturi mai bine coordonate de elucidare a termenilor pe care le folosim, pentru că, în fond, ne lovim nu o dată de dificultăți terminologice. Ca și în alte discipline, aproximațiile sînt extrem de nocive și în istoria literară. Acînd în aparență o importanță secundară, termenii pot produce confuzii regretabile în aprecierea și clasificarea valorilor estetice. (Se știe la ce interpretări deformatoare a dus, de pildă, aplicarea unilaterală a categoriei „realismului critic” la opera sadoveniană). Merită a fi subliniat, în o-casa context, faptul că presa noastră literară a găzduit recent o foarte frumoasă discuție despre realism. În cadrul ei s-au desprins cîteva dintre accepțiunile fundamentale ale acestui termen, și cred că sînt astăzi foarte puține șanse — deși nu s-a ajuns la o definiție „școlară” a realismului — ca noțiunea să mai fie întrebuințată arbitrar și unilateral, cum se întîmpla uneori acum cîteva ani. Aș vrea să insist asupra unui lucru care mi s-a fost atins în cursul discuției noastre. Aproape niciodată un scriitor de seamă nu poate fi considerat ca aparținînd unui singur curent sau unei singure atitudini estetice. Există în general o întrepînzurere: Sadovenian este și un romantic — cum s-a spus — dar pe o anumită latură poate fi considerat drept un clasic, un clasic de factură specială. Există apoi și un estetic realist la Sadovenian (în limbă celohorăni) care și pune peetea asupra unora dintre nuanțele lui. Rezultă că nu trebuie să folosim termenii literari ca pe niște etichete unice, căci realitățile literare nu seamănă cu realitățile fizico-chimice, care încep foarte ușor într-o formulă sau alta. Faptul că terminologia literară este — și trebuie să fie — elastică (deși nu de o elasticitate infinită), progrese din timp, că valorile literare au structuri foarte complexe și că sînt, în ultimă instanță, individuale, reductibile. Diferite metode, diferite sisteme terminologice ne ajută să ne apropiem de ele, fără să le epuizăm vreo dată în toate implicațiile lor. Deși au un caracter mai elastic, mai relativ, termenii de istorie literară nu sînt totuși arbitrar și nici, în accepțiunile lor mari, de nedefiniți. Aș da un exemplu. Vladimir Streinu vorbea de „estetism”. Accepțiunea pe care o dădea dînsul cuvîntului „estetism” este desigur cea exactă. Estetismul e un fenomen literar european de la sfîrșitul secolului XIX și de la începutul secolului XX, așa cum foarte bine îl ilustrează Wilde, Huysmans, Villiers de l'Isle Adam etc. În mod greșit acesta termen s-a folosit pentru a denumi o orientare în critica literară, care se pornea de la afirmarea autonomiei estetice, adică de la ceea ce ar trebui denumit autonomismul estetic. Au existat mai multe confuzii de felul acesta, care au dus la un moment dat la o inclinare a limbajului critic, la o folosire nepotrivită, de multe ori, a termenilor literari. Datorită u-

nor astfel de neajunsuri devin greu descrierile înseși observabile legate de substanța propriu-zisă a operelor literare analizate cu mijloacele afte de labile și de impropru. Cred că ar fi util ca preocupările legate de clarificarea noțiunilor istoriei literare să fie sporite, pe lîna fertilită a discuției despre realism. S-ar putea iniția o serie de dezbateri în legătură cu și alți termeni literari fundamentali (clasicism, romantism, naturalism, simbolism etc.). Caracterul „spinos” al problemelor de terminologie literară derivă și dintr-o altă împrejurare: anume că cele la care m-am referit pînă acum. Dacă urmîrîm literatura noastră sau literaturile străine, constatăm că termenii denumind atitudini estetice, curente, și așa mai departe, au proveniențele cele mai deosebite. Uneori acești termeni derivă de la numele unor reviste — gîndimșim, semănătorism — care în multe cazuri nu au legătură directă cu substanța estetică propriu-zisă a operelor care le reprezintă. Alți termeni din aceeași categorie derivă din numele unor figuri literare (simbolism, imagismul anglo-american etc.). Originea termenilor denumind curente mai noi este, în genere, cu totul imprevizibilă și derutantă. Noțiuni temporale (futurism), categorii psihologice și estetice (expressionism), cuvînte luate la întîmplare (dadaismul) dau probleme un caracter foarte complicat. Tată de ce trebuie să încercăm să definim (după criteriile științifice, istorice și estetice, tîmînd seama de perspectivele pe care le deschide conceptul marxist-leninist) cu privire la artă) această carletea imensă de termeni, mai ales cînd ne apropiem de literatura modernă și contemporană. E recomandabil, în orice caz, să ne ferim de fasinajii sau de idiosincrazii terminologice. S-a discutat aici despre „semănătorism”. Constatăm intradecît că termenul a căpătat un fel de aură peiorativă. Cînd se spune despre un scriitor că este semănătorist, se aruncă asupra lui un blam. Noi trebuie să căuțăm să degajăm termenii literari, care au între altele și o funcție clasificatoare, de astfel de nuanțe. Căci, atunci cînd vorbim de clasificare, — din punct de vedere istorico-literar —, ne interesează să clasificăm valori și nu non-valori. Un curent care n-a dat nici o valoare nici nu este de un curent literar. Dacă semănătorismul n-a dat literatură noastră decît scriitori neînsemnați (Ion Adam, Maria Cuntău etc.), el n-ar mai trebui, în chip firesc, să stea în atenția noastră. Termenul însuși ar fi fost sortit dispariției. De aceea, în legătură cu semănătorismul, trebuie să arătăm că acest curent a fost ilustrat și de niște scriitori importanți, și de o serie de scriitori minori, care însă nu ei dau coloratura curentului, ci doar îl degrează. Nu fie, cînd vorbim de simbolism, reprezentările principale nu ne duc la simbolismul sirziu minor, ci ne gîndim la Mallarmé, la Verlaine, Rimbaud etc. Cînd vorbim de romantism, nu ne ferim la scriitorii minori și lipsiți de valoare, ci de marii romantici. Astfel incît sînt de acord cu cele spuse aici de autoritățile care au arătat că e greșit să se vorbească despre semănătorism făcîndu-se abstracție de Sadovenian (care de altfel nu e total sămăntorist), de Goga, St. O. Iosif, Agrițchicanu etc. Aceasta este însă doar unul din aspectele pe care le a problema, mai largă și mai complexă, a terminologiei critice și istorico-literare care va mai prilejui — sint singur — discuții aprinse și sper că fertile, cum a fost cea despre realism.

DUMITRU MICU:

Symbolism, semănătorism

Despre terminologie aș vrea să zic și eu ceva, nu însă înainte de a-mi exprima bucuria că tov. Vladimir Streinu, care a înscris în mișcarea literară din perioada interbelică un moment de admirații intelectuale, al existenței în poziții raționaliste împotriva avocației de misticism pornită în 1928. Sint, cum se vede, publicații care, fără să fi deklașat curente, au marcat în mod cert momente în istoria literaturii. Așa sint, între altele, Bilete de papagal, Cetate literară, România literară, Jurnalul literar și în timpul celui de al doilea război. Vremea prin partea ei literară. Vreau să între și acestea în atenția cercetătorilor. O îndatorire de însemnătate specială rămîne, desigur, aceea de a cerceta momentele mari, tendințele importante din istoria literaturii și publicațiile care le-au exprimat. Aș insista îndosebit asupra necesității de a se elabora studii serioase asupra curentelor și revistelor progresiste și revoluționare. În presă au apărut, ce-i drept, articole și studii asupra unor publicații dintr-un rînd, îndrumate sau influențate de P.C.R. E timpul, cred, să se treacă la cercetare, să se publice monografii. Mai temeinic, cu rigoare științifică, să se studieze revistele socialiste de la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru: Contemporanul, Lumina nouă, Facla, Viața socială. Dar să intru în tema intervenției mele: terminologia. Iată cuvîntul realism. El circula de odă accepții: unul mai larg, categorial, altul, restrîns, și foarte exact, istorico-literar. Cînd la întîlnirea conducerii de partid și de stat cu oamenii de cultură și artă, tovarășul Nicolae Ceaușescu declara: „Sîntem pentru o artă realistă” — este evident că întrebuința termenul în accepția largă, ce include în realism arta care spune adevărul, exprimă semnificațiile realului, o artă de conținut, de esență, care pornește de la existența reală, de la problematica acesteia, excluzînd și peul estetizant steril, sibariticismul și filozofia ale scriitorului și calitatea estetică a lucrărilor sale beltristice. S-a arătat însă (și pe bună dreptate) că mai cu seamă în cazul marilor scriitori, unii istorici literari înclină să evite dezbateră multilaterală, complexă, dialectică a fenomenelor, ajungînd, practic, să dea un relativ tribut estetismului. S-a pomenit tribul lui Ion Barbu și acela al lui Lucian Blaga. S-ar mai putea adăuga și situația lui Vasile Voiculescu. Firește, fiecare a fost o personalitate extrem de complexă, ireductibilă la o singură trăsătură, fie ea chiar dominantă. Produce ale epocii, ei au fost însă și produse ale unei culturi și reprezentanți ai unei anume orientări filozofice. Înțelegerea justă a universului de preocupări și a sistemului de imagini caracteristice, de pildă, operii lui Voiculescu, fără cunoașterea

ATLAS LIRIC

*

Poezia macedoneană contemporană

Tabloul poeziei macedonene este determinat astăzi în primul rând de conștiința dezvoltării ei istorice. Ceea ce a fost frinat și înăbușit veacuri de-a rândul, în condițiile unei dezvoltări libere s-a manifestat ca un suvoi proaspăt și nestăvilit, punând în valoare cele mai variate rezultate creatoare. Pornind de la nesecatele izvoare ale creației populare, dezavantajată fiind de o slabă tradiție artistică în perioada dintre cele două războaie mondiale, în condiții de nedreptate națională și socială, această literatură tinde să străbată un drum foarte lung într-un timp record. Învingerea obstacolelor n-a fost ușoară, iar drumul pe care s-a mers n-a fost întotdeauna neted și clar. Și totuși, astăzi, după două decenii, dacă privim drumul parcurs, simțim că ceea ce ne apasă cel mai mult, a rămas undeva în urma noastră, că tineretea poeziei macedonene contemporane nu este sinonimă cu rămânerea în urmă, ci un element al aportului spiritual specific al unei națiuni tinere, care pășeste alături de alte națiuni cu culturi mai dezvoltate. Nu cred că este cazul să insistăm asupra luptei ce s-a dat pentru această prezență, asupra răzvrătirii de emancipare creatoare și însemnătatea spirituală specifică pentru aceste două decenii care au stat necontenit la baza preocupărilor poetului macedonean, stimulându-i perseverența și exprimându-se prin spectrul clasificării estetice variate a diferitelor generații. Și dacă evităm să tragem concluzii, să stabilim valori și să etalăm nume, aceasta o facem conștienți fiind că dezvoltarea de care v-am vorbit este în plin avânt și departe de a fi dezințită, ea deschizând un drum larg poeziei macedonene în plină efervescență.

MILAN DJURCINOV

ANTE POPOVSKI

Macedonia

Iarba în pumni dac-o strîng,
Simb în sursoare tu umedă.

Numele tău îl aud
Urechea lipindu-mi de piatră.

Cînd pașii-mi coboară spre riu,
Prundul de tine-mi vorbește.

Noaptea, găsindu-mi culcuș,
Tu cu vîzduhu-ji m-ocorești.

Pe scoața acestui stejar
Numele tău îl creștez

Ca ploaia să treacă prin el,
Pe morții-nseși să-i adape.

Pe cîmp mă voi duce să ar,
Să semăn din tine-o bucată

Cu spicul să crească înalt,
Cu el să-mi hrînești, tu, urmașii.

Și cînd va fi să mă duc,
Va fi să te las pe o slîncă,

De-acolo, din pisc, să te văd
Pe tine ori cînd și oriunde.

SLAVKO IANEVSKI

Taina

E moale fundul rîului de-atîta ochi
Ce-ntr-insul odihnesc. Printr-insul curge
Și luna coapă și întunecatul gînt
Și adormitul pîr de aur al femeii...
Nu-i căuta, curva, ai-cu, culcuș.
Pe fruntea ta nisipul s-a așternut
Și peștii vor cădea în pumnii tăi
Și-ar fi pe fiecare pleoapă-o tă
Să-și stingă viola cite-o scoică.
Arată-le spre seară, într-ascuns
Din pacea nopții sorboare-picături
Și rupe-o strună cîntului întunecat,
Din pîrul aurii ia-ji o suviță
Și-ascultă valul l Fi-vei mai bogat
Cu înc-un sens, cu înc-un joc, cu înc-o taină l

BLAJE KONESKI

Cărbunele

Abia doar ochii-mi se deschid și el
În adîncime crește și-mi ridică
Bătrîni îngrijorați și orbi, cu negru chip,
Cu aspre frunți... iar dacă-nchid pleoapa,
El se aștern-n straturi mai cumplite
M-ocorește și mă încorporează
Și mă prefăce-n bulgăr subțeran,
În bulgăr negru care vrea să ardă.

GANE TODOROVSKI

Pași

Ne-am tîrît făcuți pe cărări cu spini
Și prin nopți ca ochiul negru al cornelii
Ne-am tîrît, muiați de ploaia ostentelii,
Dar cu pumnii plîni
De nădădii, curînd,
Gîndurile triste le-am strîvit pe rînd.

Ne-am tîrît pe-abrupte slînci, neliniștiți,
Ne-am tîrît — și-atîtea doruri înegale.
Căutînd lumina, ne fișneau în cale.
Ne-am tîrît de-a lungul vremii, asupriți,
Dar nu ne-am supus
Năzuind spre steaua fără de apus.

Noi pașim cu pasul
Multor așteptări
Ce se pierd cu drumul zilelor în zări.
Dar știm: Libertatea
miinile le prînde
celor ce, iubirea, inima le prînde.

În românește
de VICTOR TULBURE și VALENTIN DEȘLIU

Miniatură indiană din secolul XVII

PLEDOARIE PENTRU CUNOAȘTERE

După francezi, spaniolii posedă, între popoarele latine, un admirabil zel de a-și prezenta, discuta și analiza scrierilor. O fac cu pasiune și competență, depășindu-i de multe ori chiar și pe vecinii lor de peste Pirinei. Tocmai din această pricină, cercetătorii din afara peninsulei se descurcă cu destulă greutate pe terenul bibliografiei. Toți marii scriitori spanioli își au un interpret cu autoritate — am zice, supremă — care și-a limitat investigațiile numai asupra creației unui singur nume. Pentru *Cantar del mio Cid*, de exemplu, prim monument literar spaniol, datat cu aproximativ 1140, cărțile rememorative filolog Ramon Menendez Pidal sînt singura sursă cu investitură absolută. Pentru Cervantes lucrarea lui Americo Castro *El pensamiento de Cervantes* rămîne pînă azi instrument de bază, indispensabil înțelegerii marelui *Don Quijote*. Să mai reținem și faptul că aproape toți scriitorii spanioli s-au manifestat și pe terenul istoriografiei și criticii literare. Între ei, Damaso Alonso, poet cu o interioară pregnanță, a devenit după 1930 exegetul prim al limbajului poetic al lui Gongora.

La toate acestea se adaugă cercetarea pe care o fac asupra valorilor literare peninsulare criticii și cititorii din America Latină. Așa sînd lucrurile, cineva ar părea îndreptățit să se întrebe de ce cu un secol în urmă aceste valori incontestabile nu erau cunoscute încă pe măsura lor în Europa și de ce nici astăzi unele nu circulă prea departe. Explicatia, deși nu intră în preocupările acestor însemnări, are cauze multiple. Multe, foarte mult europeni aplicau *Cidul* lui Corneille, deși dacă n-ar fi existat mai tîrziu poemul amintit mai sus, iar după aceea piesa lui Guillen de Castro — *Tinerețele Cidului* —, Corneille ar fi fost obligat să-și caute alt subiect pentru a-și câștiga gloria literară, sau s-ar fi resemnat cu mai puțin, inclusiv cu *Le Menteur*, operă datorită și ea tot unui spaniol, anume Juan Ruiz de Alarcón y Mendoza cu *La verdad sospechosa* (Adevărul suspect), nume cu rezonanță slabă pentru noi, dar providențial pentru Corneille. Că francezii nu „călătoriră” des în Spania pentru a-și căuta astfel de „izvoare”, e fapt cunoscut. Le Sage, Victor Hugo, Beaumarchais sînt cîteva nume. Dintre ele nu lipsește nici Molière cu *Le mèdeçin malgré lui*, teșit din *El acero de Madrid* al lui Lope de Vega și cu *La princesse d'Elide*, obligată lui Augustin Moreto cu al său *El desden con el desden*. Numele pot fi, cu ușurință, înmulțite, cu riscul de a-i irita pe cei care, de la diverse catedre, se cred singurii autorizați în materie. Revenind la cercetătorii din afara Peninsulei, spunem că acesta este „minimul” în munca sa asupra literaturii spaniole de titluri cu reputație recunoscută și deci pus în situația nu prea delicată de a repeta, în limba sa, opinii emise de alții sau, în cel mai bun caz, de a investiga părți neglijate de aceștia, ca fiind de importanță redusă.

Scriindu-și cartea-eseu, *Impresii asupra literaturii spaniole*, George Călinescu nu și-a propus și poate nici nu s-a gîndit să emită primul niște judecăți deosebite asupra acestei literaturi. Spirit dotat cu înegalată putere de sinteză, Călinescu s-a simțit obligat față de el însuși să-și încerce puterile și capacitățile sale și aici. „Cunoscător specializat — mărturisese el — al literaturii italiene, și aș îndrăzni să spun destul de atent și al altora, a trebuit prin natura lucrurilor să privesc și spre Iberia și masiva Bibliotecă de autores espanoles a lui Rivadeneira îngrămădită într-un raft de galerie al unei biblioteci române, a cunoscut acum peste douăzeci de ani desele mele

îmbătășiri”. Era, după cîte cred, în afară de acest motiv, și acea pasiune incendiată din tineretea sa, lesne de identificat în multe din cărțile semnate pe atunci, da a pătrunde peste tot și de a-și explica în primul rînd lui cultura lumii. Căci în *Impresii asupra literaturii spaniole* se simte clocotul unei vîrste setoase de cunoaștere și acumulare. Cartea nu s-a vrut și nu e manual didactic, nici tratat de catedră savant și rece. Există, poate, o anumită sobrietate care-i vine bine. Dar paginile cărții sînt în primul rînd lumină tină care servește cititorului român neavizat să străbată drumuri necunoscute. Nu știu nici în Spania și nici eiura o lucrare de factura acesteia. Pe porțiuni, da, dar pe întreg nu cred să existe. Pentru că meritul principal al cărții constă tocmai în prezentarea acestui întreg, operație deosebit de grea, rezolvată însă în mod magistral.

Împărțindu-și însă ansamblul lucrării pe capitole, în care grupează probleme mari — onoare, picareșcu, Bachleres, literatura marială, misticii, lo cura etc. — Călinescu a izbutit să rezolve principial scop al cărții, acela de „tablă de materii a unei călăuză spirituale”. Și-a putut, în felul acesta, concentra atenția asupra valorilor mari și n-a fost nevoit să divagheze pe marginea unor nume de pret, dar derivate (sau mai exact integrate) în cele de importanță mare. Cineva ar putea să obiecteze totuși absența unor nume scriitoricești. Iată cîteva care mi se par îndreptățite în a-și acuza „ultragieria”: Luperco Leonardo de Argensola (fără fratele său Bartolomeu), cel care la cumpăna lui 1600, împreună cu alții, împotriva curentului, consfințeau nașterea unei prime școli de poezie aragoneză. Ar urma alfabetic Jacinto Benavente, laureatul Nobel pe

1928, cel care mult timp a dat cam trei piese de teatru pe an, unele dintre ele — *La Malquerida*, *Senora Alma* etc. — depășind cu mult teatrul spaniol contemporan. Lipsește, de asemenea, Becquer, Gustavo Adolfo (1836—1870), autorul *Rimel* și al *Legendelor*. E îndoieinic că George Călinescu l-a „refuzat”, pentru că, sînt sigur, nu l-ar fi scăpat așemănarea legendelor *Raza de lună* cu *Luceafărul* lui Eminescu, cu atît mai mult cu cît cei doi poeți aveau și un al doilea teren comun: cultura la Berlin sau Viena, precum și similitudinile dintre o poezie a lui Becquer și Cosbuc, ultimul lășind chiar impresia că o transcrie numai după modelul spaniol. Nu există după aceea în carte nume ca: Fernan Caballero, Rosalia de Castro, Emilia Pardo-Bazan, Ganivet, Ramon de la Cruz, Gomez de la Serna sau Martinez de la Rosa, fiecare aducîndu-și aportul totalmente original în literatura Spaniei. Absența lor nu reprezintă o scădere a valorii cărții. Dacă le-am amintit, am făcut-o cu convingerea că nu s'ar fi înșelăm o impletire față de regretatul erudit român, ci pentru a sugera cercetătorilor ulterioari, completarea tabloului.

Axat numai pe numele de primă mărime, George Călinescu va izbuti, prezentîndu-le pe acestea, să dea imaginea întregului. Călea aleasă în elaborarea lucrării l-a ferit în același timp să repete judecățile altora. Chiar dacă în unele cazuri aprecierile sale coincid cu aprecierile altor exegeți, ele au farmecul rar al primei descoperiri. Și uneori chiar sînt. Dintre ele, reținem în treacă aprecierile asupra picareșcului, lucrul sau onoare (*la honra*) pe care, dacă mi-e îngăduit ca specialist în problemă, nu le-am găsit în nici una din lucrările pe care le-am parcurs pînă azi. În ceea ce îl privește pe Don

Quijote, de exemplu, mai toți exegeții (Fitzmaurice Kelly, Palencia, Valbuena Prat etc.) nu uită să amintească preocupările renaștiste ale lui Cervantes, sau mai exact înlăturarea acestei literaturi asupra sa. „Cervantes — susține Juan Chabas, în *Nueva historia de la literatura española* — care atît de armonios a fundat în ființa sa literară spiritul lui Boccaccio și Aristote...”

Discutîndu-l pe Don *Quijote*, Călinescu dărimă în mod îndreptățit această părere, arătînd că tot ceea ce face Cavalerul Tristei Figuri e o parodie a aristocrației (pag. 260), iar argumentele aduse sînt decisive. Mai mult, analizînd tipul caracterologic al celor două personaje, Quijote—Sancho, Călinescu emite judecata inexistenței termenilor antinomici între aceștia. „Scriitorul — scrie Călinescu — se serveste de ei dialogic, strecurîndu-și ideile, cînd prin unul, cînd prin altul, fără deosebire. fără nici o preocupare de simetrie didactică” (pag. 261). Ipoteza este de importanță deosebită, dacă amintim interpretarea (vai!, ascultată de atîtea ori de studenții nostri) vădit restrînsă și absolut falsă că Don Quijote ar fi tipul idealului, deținătorul marelui secret al vieții, iar bietul Sancho nu-i decît antipodul acestuia, posesorul unei filozofii practice, rustice și cu totul vine în mare parte de la o biată pungă pe care Sancho vrea s-o aducă Teresei sale, pentru ca aceasta să nu-și desfacă miinile de pe gînduri pentru a-l chełtăni. Așa să fie? Dar gîndindu-se la această pungă sau refuzînd să urce într-o barcă, Sancho nu face decît să treacă tipologic în zona pe care-i stăpînit de Don Quijote. Și el visează. Înaintînd pe acest drum, George Călinescu exclude ideea ultimă a valorilor complementare pe care le-ar avea cei doi eroi: ceea ce nu posedă unul, are celălalt, argumentînd succint și imbatibil. Opoziții călinesciene de acest fel, pentru cunoscători, sînt ușor de găsit, pe multe pagini.

Pentru cititorul român însă (cartea fiind pentru el scrisă), *Impresii asupra literaturii spaniole* mai au și valoarea neprețuită alundă, aceea a apăsătorilor pe care, cu mare pasiune, le face George Călinescu între literatura spaniolă și literatura română. Începînd cu Văcărescu, Negruzzi, Anton Pann, Hașdeu, Creangă, Eminescu, Caragiale etc., toate numele noastre ilustre sînt amintite aici, într-un succint, dar substanțial studiu de istorie literară comparată, lucru poate nepropus, dar intervenit pe parcursul elaborării cărții.

Puterea de sinteză și stilul aproape nevelistic al cărții reprezintă însă meritul principal. Cititorul cunoste nu numai o literatură dintre cele mai valoroase, ci și culmile acesteia. El află nu numai cum e pămîntul spaniol, geografic vorbind, sau arborii, ci și istoria acestui pămînt, deopotrivă cu sufletul celor care îl locuiesc. Află un popor Acest adăun enciclopedic face din *Impresii asupra literaturii spaniole* o carte unică.

Scriîndu-l, George Călinescu nota, nu fără o oarecare orgoliu, că în această carte cititorul român va găsi „cea mai largă cunoaștere a literaturii spaniole din cîte a putut avea”. Notația este făcută în 1945. Încheind aceste modeste rînduri de omagiu pentru profesorul său, semnatarul lor constată cu amărăciune că pînă azi această cunoaștere a rămas singulară. Nici un alt titlu de bibliografie română nu s-a adăugat, în afară de scurte și neluminate improvizatii. Și sîntem latinii...

Darie NOVACEANU

*) George Călinescu: „Impresii asupra literaturii spaniole” — E.L.U. — 1965.

POETUL MĂREȚIEI OMULUI

de ILARIE ANDRONICOV

A spune că academicianul Argezi este un poet excepțional și că e cel mai mare poet al României contemporane înseamnă a rosti un adevăr comun, înseamnă a nu spune totul.

Căci creația lui Argezi este unul din cele mai remarcabile fenomene artistice ale literaturii române. Nu numai a celeia contemporane; ea reprezintă o etapă importantă în dezvoltarea poeziei române de la începuturile ei pînă azi. Nu întîmplător, numele lui Argezi este roștit alături de alte nume atît de sacre fiecărui român, cum este acela al lui Mihai Eminescu sau al eminentului compozitor George Enescu, nume simbolizînd însuși spiritul culturii române.

Dacă vom adăuga la acestea că Tudor Argezi aparține în același timp galeriei de proeminențe figuri care au determinat relieful și substanța poeziei contemporane, atunci putem probabil că se va găsi cineva, care să se întrebe de ce înscrim cu atîta amploare semnificația aniversării a 85 de ani de viață ai poetului, atît de importantă nu numai pentru literatura română.

Tudor Argezi a început să scrie versuri în anul 1898. De aproape 70 de ani acest nume strălucete pe firmamentul poeziei lirice. Anii nu i-au ofilit talentul ci dimpotrivă, spre uimirea întregii lumi, în ultimii douăzeci de ani, el a început să strălucească și mai puternic. Cititorul a putut cunoaște un Argezi nou și extraordinar. Admirația față de un talent atît de puternic și neîstovit, atît de multiplic în manifestările sale nu te mai părăsește atunci cînd îi citești cărțile și începi să-l cunoști biografia.

Vorbitorul, amintind cîteva momente istorice semnificative și referîndu-se la cele mai reprezentative dintre volumele poetului, a făcut unele apropieri revelatoare. În continuarea s-a ocupat de versurile pe care le-a scris Tudor Argezi după Eliberare. În aceste versuri, a arătat vorbitorul, Argezi exaltă puterea creației, marile transformări socialiste care au schimbat atît de mult relieful și destinul României contemporane. Nu întîmplător, răspunzînd salutarilor adresate cu ocazia sărbătorilor sale din 1960, Argezi a spus că dacă azi se vede cîntat la loc de frunte, acest lucru se datorează Secerii și Ciocanului. Aceste simboluri trîiesc în fantezia sa, lezînd trecutul de prezent, metafora de real, poezia de viață. În versurile lui Argezi seceera apare ca o expresie a celei mai înalte legături, care există între om și structura universală. „Parc-ar fi căzută din cer / Luna nouă-ntr-o livadă / Și iam pus un lemn minier / Ca să tie bine-n coadă...”

Dar cit de impunătoare este acea carte a lui Argezi pulșind de flacăra răscoală trînești din 1907, răscoală care a fost înăbușită în single a 11.000 de victime și care a prevestit sunetul înalt al zilelor de azi ale Republicii Populare Române.

Cit de aspre și necruțătoare sînt cuvintele lui la adresa României burgheze. Cit de simple și profunde sînt veselele sale versuri adresate copiilor. Cîtă plenitudine, ce senzație de bucurie nelimitată în fața vieții ne transmise arta sa. Îi citești pe Argezi și în minte tie se întîmpine imaginea de neuit a unui poet cu o mie de chipuri, și în același timp egal cu sine. Unele în complexitatea sa, neîstovite, izbitor de nou în toate ipostazele sale, Argezi este irepetabil și inimitabil, *Cîntarea omului*, ciclul care înfășează fascinant tabloul al umanizării omului, al eliberării sale treptate de spaimă în fața naturii este o operă de neuitat. Celor care sînt gata să dezlîncească războiul, poetul le adresează apelul către triumful rațiunii, al omiei și păcii. El este un poet al unor noi relații de viață, un poet al marilor zidiri.

Azi, la cei 85 de ani ai marelui poet, noi îi adresăm felicitările noastre cele mai cordiale, dorindu-i energie creatoare, sănătate, ani mulți spre gloria și înflorirea poeziei românești, spre bucuria cititorilor săi români și ai noștri, prietenii săi, admiratori ai talentului său și ai perfecțiunii poeziei sale, spre bucuria oamenilor de orice neam, dar animați de aceeași idealuri, năzuind către o lume în care să nu existe niciodată război, o lume în care să domnească veșnic poezia.

Din cuvîntul roștit la Casa Scriitorilor din Moscova, cu prilejul sărbătoririi lui Tudor Argezi.

Ce e nou în literatura italiană

● Într-o bibliotecă mînatăstrească din Padova a fost de curînd descoperit de către Claudio Bellinati un foarte prețios incunabul al „Divinei Comedii”. Opera e publicată în 1472 la Mantova de către frații germani de origine, Georg și Paul Puzbach și e considerată drept una dintre cele dintîi ediții tipărite în Italia. E un volum de 27 cm, înălțime și 20 cm, lățime, pe fronspiciul cu un mare „N” înscris în albastru, roșu și verde, cu fir de aur. Inițial această este aceeași cu care se deschide nemuritoare terînă *Nel mezzo del cammin di nostra vita...* (La mijlocul drumului vieții noastre).

● Printre concurenții la „Premiul Viareggio 1965” care se va decerna anul acesta în ziua de 17 iulie se află și unele nume dintre cele mai notorii: Ignazio Silone, Mario Soldati, Tommaso Landolfi, Franco Fortini etc. Lucrările care intră în competiție au fost depuse la biblioteca Einaudi din Roma.

● Scrierile din carceră ale lui Antonio Gramsci, conținînd în jur de o mie de pagini, au apărut recent în editura Einaudi, sub îngrijirea lui Sergio Caprioglio și Eisel Turbini. Ediția cuprinde 428 de epistole, dintre care 119 nepublicate pînă acum.

● Revista *Citta*, pe care poetul Marcello Piro o tipărește la Veneția, pe lângă prețioase versuri semnate de G. Vittore Cifton, Antonio Cremona, Gilberto Finzi și Felice Piemontese, redă într-unul din ultimele sale numere dezbaterele înregistrate pe bandă de magnetofon care au avut loc la Circolo Culturale Turati din Milano între mai mulți scriitori despre „Structuralismul de azi în literatură și în științele sociale”. Conducătorul revistei este unul dintre liricii de valoare al Italiei moderne. Transcriem din versurile lui pentru cititorii noștri acest poem:

Într-o zi (de duminică) / va veni moartea să mă viziteze / și cu discreția aceea care-i numai a ei / o să-mi spună că s-a isprăvit / Nu-l voi putea răspunde ca lumea, / Au să mă îmbrace în halne de sărbătoare, / mînuși albe și ghete de lac / și pleptănat bine, l-oi înspălmînta / pe cel din urma spectator / și am să pierd neastîmpărat de a vorbi cu mine singur / și graba de a trăi / fără orologii / și în întunecul fără de timp al gropii, / voi scrie ultima epigramă / care n-o să fie decît a mea.

● În cadrul „Seminariului internațional al teatrului” de la Roma, vorbind despre Teatrul ca fapt literar, Giorgio Prosperi a subliniat cu pluse de argumente și vervă că literatura dramatică nu se epuizează în rama paginii și că numai dialogul nu ajunge spre a caracteriza evenimentul scenic. El a dezvoltat problema complexității limbajului teatral, care e constituit din gest, din pauze, scenografie, costume, decor etc.

● Pe scena „Celo Melisso” de la Spoleto, în cadrul Săptămîni poeziei, desfășurată între 26 iunie și 2 iulie, au recitat din versurile lor poeții Salvatore Quasimodo, Pablo Neruda, Ezra Pound, Rafael Alberti, Pier Paolo Pasolini, Evgheni Evușenko și Andrei Voznesenski care se află acum în Italia, Barbara Guest etc.

● Adunîndu-și în versuri sentimentale care li leagă de locurile și monumentele înfîntului său natal, Mario del'Arco a tipărit recent la Editura Einaudi în dialect roman volumul *Roma de răsărit*, Roma d'apus, iar marile și cunoscutul sculptor italian Francesco Messina a...debutat și el cu o plachetă care se cheamă *Totil* parcului.

I. C.